

МІЖНАРОДНІ НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ІНТЕРНЕТ-
КОНФЕРЕНЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ
www.economy-confer.com.ua

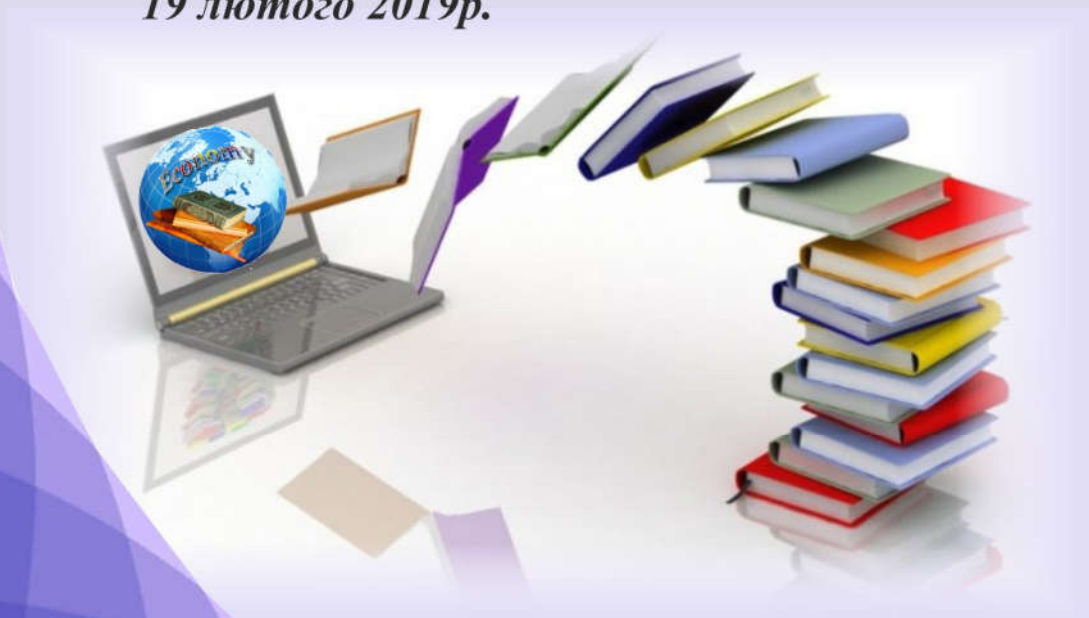

Світ економічної науки

Збірник тез міжнародної
науково-практичної
інтернет-конференції

Випуск 11

19 лютого 2019р.

Тернопіль 2019

"Світ економічної науки. Випуск 11": матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції економічного спрямування. - Тернопіль, 2019. – 80 с.

УДК 330 (063)
ББК 65я431

Збірник тез доповідей укладено за матеріалами доповідей економічної наукової інтернет-конференції «Світ економічної науки. Випуск 11», які оприлюднені на інтернет-сторінці www.economy-confer.com.ua

Наші збірники матеріалів науково-практичних інтернет-конференцій включаються до наукометричної бази даних "РІНЦ / RSCI".

Адреса оргкомітету:
46010, Україна, м. Тернопіль, а/с 1079
тел. +380977547363
e-mail: economy-confer@ukr.net

Оргкомітет економічної наукової інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язковим.

ЗМІСТ

Економіка та підприємництво

<i>Андрусь Ольга Іванівна, Беляєва Наталія Сергіївна</i> ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ «ТОЧНО В ТЕРМІН» ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
<i>Грошев Сергій Володимирович</i> СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ.....	8
<i>Закар'ян Єлізавета Жанівна, Єзупов Юрій Артемович</i> ОСОБЛИВОСТІ ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КАБЕЛЬНОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	10
<i>Круш Петро Васильович, Сірик Юлія Віталіївна</i> ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	15
<i>Матвій Соломія Ігорівна</i> СВІТОВІ ТРЕНДИ УПРАВЛІННЯ ДОПОМІЖНИМИ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ.....	17
<i>Михайлов Сергій Володимирович</i> ГАРМОНІЗАЦІЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ НОРМАМИ.....	22
<i>Мороз Світлана Геннадіївна</i> АНАЛІЗ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ЄС.....	26
<i>Парій Олександр Михайлович</i> УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА.....	28

Сабадаш Людмила Олександрівна **ВИБІР МЕТОДІВ ТА ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ СТІЙКІСТЮ.....30**

Черняєва Олександра Олександрівна **ОБҐРУНТУВАННЯ РЕЗЕРВІВ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИТРАТ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....36**

Менеджмент. Маркетинг

Дерикон Віта Володимирівна, Пронько Яна Миколаївна **ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....41**

Облік, статистика і аудит

Панченко Олена Олександрівна, Чухліб Алла Василівна **ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ.....43**

Економічний аналіз. Економіко-математичне моделювання

Мямлін Владислав Віталійович, Мямлін Сергій Віталійович **ІСТИННА СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЇ «ПРИБУТОК» ТА ЇЇ НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ.....46**

Погосян Луїза Оганесівна **СОЦІАЛЬНА НАПРУЖЕНІСТЬ ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНЕ ПОНЯТТЯ.....51**

Банківська справа

***Баланюк Максим Вікторович* ІНДИКАТОРИ ФІНАНСОВОЇ
СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ.....55**

***Мискін Юрій Ігорович* ПРИНЦИПИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ
ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....57**

***Штурмаревич Костянтин Ігорович* ІННОВАЦІЇ В БАНКІВСЬКІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ 59**

Податкова система. Бюджетна система. Правові відносини в економічній
системі

***Чусова Владислава Дмитрівна, Артюх Оксана Валентинівна*
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАРАХУВАННЯ ПОДАТКІВ НА
ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ.....63**

Світова економіка та міжнародні відносини

***Бусарєва Тетяна Геннадіївна* ІНСТИТУЦІЙНА МОДЕЛЬ
ВИРОБНИЦТВА ТА ЗНАНЬ ТНК.....67**

***Харчук Вікторія Юріївна, Ярошенко Владислава Владиславівна* СТАН
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТУ ТА ІМПОРТУ В
УКРАЇНІ.....70**

Економічна наука та освіта

***Андрусь Ольга Іванівна* ПРОБЛЕМА АКТИВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ
ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ.....77**

ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ «ТОЧНО В ТЕРМІН» ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Андрусь Ольга Іванівна

доцент кафедри економіки і підприємництва, Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського

Беляєва Наталія Сергіївна

магістрант, Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського

Практика господарської діяльності сучасних підприємств доводить, що проблема управління їх запасами є однією з провідних. Визначальними факторами впливу на ефективність управління запасами підприємства є величина, час, специфіка постачання та способи транспортування, розмаїтість видів запасів (транспортні, поточні, страхові, сезонні тощо), нерівномірність запасів виробництва певного виду продукції, інтервали між замовленнями, величина страхового запасу тощо; розмаїтість систем контролю стану запасів, вірогідність похибки прогнозів реалізації готової продукції, зміна часу виконання замовлень тощо [1].

Аналіз економічних досліджень свідчить про співіснування ряду систем, які сприяють ефективному формуванню запасів підприємства. Однією з них є система JIT (Just-In-Time) – «точно в термін» – комплексна система управління запасами та виробництвом, яка уперше була застосована японською корпорацією «Toyota» в середині 70-х років ХХ століття. Основна ідея системи виявилась в тому, що всі деталі для збірки на конвеєрі доставлялися не зі складу, а прямо з вантажівок постачальників, які точно в термін під'їжджають до заводу.

В основу ефективності системи покладений аналіз оптимального обсягу замовлення, скорочення кількості постачальників кожного запасу та зменшення часу переговорів, використання довготермінових контрактів зі споживачами, мінімізація паперової тяганини, заохочення постачання товарів високої якості відповідної кількості, можливість одночасної оплати декількох поставок, а не за кожної окремої. Ефективність системи

підвищується і завдяки впровадженню спеціальних комп'ютерних програм, які чітко відслідковують стан замовлення за його номером, регламентує обсяги постачання та формує єдиний фінансовий документ для кожного постачальника.

В цілому система забезпечує ритмічність постачань, їх чітку орієнтованість на специфіку технологічного процесу, мінімізацію витрат на сировину та матеріали, їх внутрішні переміщення та зберігання. Практика використання системи «точно в термін» дозволяє переміщувати матеріали безперервним потоком, без зупинок та зберігання, що сприяє скороченню складських, загальновиробничих витрат, втрати від браку та ризиків втрат технологічних якостей матеріалів у процесі їх зберігання. При цьому основна увага приділяється постійному потоку технологічних компонентів замість контролю наявної партії незавершеного виробництва.

Таким чином, чіткий рух матеріальних потоків сприяє надходженню необхідних матеріалів, компонентів і напівфабрикатів в необхідній кількості, в потрібне місце, в точний технологічний час, а страхові запаси, які сповільнюють обігові кошти підприємства суттєво скорочуються або видаляються зовсім [2].

Досвід упровадження системи «точно в термін» українськими виробниками довів її практичну ефективність, оскільки її використання більше ніж шести років такими виробниками як «Сармат», ЗАТ «Чумак», «Видавництво Львівська політехніка», ЗАТ «АВК», «Торговий дім Харківський жиркомбінат», «Торговий дім Львівський жиркомбінат» дозволило суттєво підвищити ефективність результатів господарської діяльності означених підприємств [3].

Список використаних джерел:

1. Логістичне управління запасами на підприємствах: монографія / В.І.Перебийніс, Я. А. Дроботя. – Полтава: ПУЕТ, 2012. – 279 с.
2. Точно в срок [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <https://ru.wikipedia.org/wiki/>
3. Шехватов Д., Воронин А.– Система «Бережливого производства» – это концентрация лучшего опыта [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.consultperson.asp.htm>

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Грошев Сергій Володимирович

головний спеціаліст – юрисконсульт Управління Державної казначейської служби у Київському районі м. Харкова Харківської області

Фермерські господарства визнані світовою практикою як одна з найбільш сталих форм господарювання на селі, що дає змогу ефективно поєднати ресурси у виробничому циклі на засадах приватної власності на засоби, предмети і результати праці.

Розвиток фермерських господарств в Україні має стратегічне значення для гарантування продовольчої безпеки, створення робочих місць на селі, збереження й розвитку сільських територій. Своєю чергою базисом формування конкурентоспроможності фермерських господарств є раціональне використання основного засобу виробництва в сільському господарстві – землі.

В Україні проблеми розвитку фермерства, управління ефективністю використання земельних ресурсів актуалізувалися від часу проведення аграрної і земельної реформ, обрання стратегічного курсу на становлення селянського фермерського укладу. Нині це є пріоритетними задачами Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018–2020 роки (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 р. № 664-р), Стратегії розвитку аграрного сектора економіки України «3+5» Міністерства аграрної політики і продовольства України, Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна–2020» (схвалена указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015) тощо.

Управління ефективністю використання земельних ресурсів належить до стратегічних завдань як державної аграрної політики, так і імперативів розвитку фермерських господарств.

На основі монографічного аналізу й узагальнення практики господарювання нами було встановлено, що підвищення ефективності використання земельних ресурсів фермерських господарств має здійснюватися за такими стратегічними напрямками:

- Управління фермерським ланцюгом створення цінності з метою оптимізації бізнес-процесів.

- Перехід на засади smart-спеціалізації.
- Переорієнтація на виробництво нішевих видів сільськогосподарської продукції.

- Розвиток мережеских форм кооперації й інтеграції фермерських господарств, особливо для організації спільного використання сільськогосподарської техніки, збуту готової продукції та захисту від протиправних дій третіх осіб.

- Інтенсифікація сільськогосподарського виробництва, передусім через впровадження цифрових технологій агрогосподарювання і трансформації фермерських господарств на «розумні ферми».

- Впровадження біологічного землеробства; більш повне використання поживних і кореневих решток рослин як добрива.

- Розвиток органічного землеробства.

- Оптимізація системи землекористування з урахуванням імперативу захисту ґрунтів, збереження й відтворення їх родючості.

- Раціональне використання добрив, стимуляторів росту та засобів захисту рослин для забезпечення невід'ємного балансу основних поживних речовин в ґрунті з одного боку, і підвищення якості виробленої продукції – з другого боку.

- Застосування мікродобрив й здійснення контролю за вмістом мікроелементів у ґрунті.

- Проведення меліоративних заходів і боротьба з ерозією ґрунтів.

Своєю чергою для реалізації цих заходів на державному рівні необхідно:

- Удосконалити систему земельних відносин, включивши землю як актив до повноцінного господарського обороту.

- Повною мірою реалізувати право фермерів на іпотечне кредитування під заставу хоча б тих земельних ділянок, які належать їм на праві приватної власності.

- Запровадити механізм надання кредитів під заставу права оренди земельних часток (паїв).

- Увести жорсткі санкції за нераціональне використання земель, не провадження заходів з охорони і збереження родючості ґрунтів.

- Забезпечити фермерам пільговий доступ до кредитів на розвиток агробізнесу.

- Реформувати систему державної підтримки фермерським

господарствам, переорієнтувавши її на стимулювання ефективного і екологічнобезпечного землекористування, розвиток тваринництва й адресність надання коштів, а також забезпечення рівних умов цінової конкуренції з європейськими фермерами на аграрних ринках.

- Удосконалити систему орендних відносин, встановивши мінімальний строк оренди землі на рівні не менше за тривалість науково обґрунтованої сівозміни, а також передбачивши диференціацію ставки орендної плати залежно від строку оренди земельних часток (паїв).

- Створити дієву систему підготовки і підвищення кваліфікації фермерів для актуалізації агроекологічних й агроекономічних знань серед них.

- Інституціоналізувати систему захисту прав фермерів.

- Здійснити інституційну формалізацію розвитку сімейних фермерських господарств.

- Забезпечити дієвий науковий супровід розвитку фермерства в Україні.

Реалізація заходів сприятиме раціональному використанню земельних ресурсів і підвищенню конкурентоспроможності фермерських господарств.

Науковий керівник: Гуторов Андрій Олександрович, доктор економічних наук, старший науковий співробітник

ОСОБЛИВОСТІ ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КАБЕЛЬНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Закар'ян Єлізавета Жанівна

*студентка факультету економіки та управління підприємництвом,
Одеський національний економічний університет*

Єгунов Юрій Артемович

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства та організації підприємницької діяльності, Одеський національний економічний університет

Дієвість системи управління конкурентоспроможністю продукції багато в чому визначається методологічним і методичним рівнем інструментарію, що використовується. Одне з ключових місць у складі

останнього займають методи порівняльного аналізу продукції за даною найважливішою її характеристикою.

У сучасній економічній науці для оцінки конкурентоспроможності продукції використовується понад 100 методів [1, с. 23], що дозволяють з тією чи іншою мірою об'єктивності та точності визначити її місце в конкурентному середовищі. На особливу увагу серед них, на нашу думку, заслуговує метод, заснований на розрахунку загального показника рівня конкурентоспроможності товару [2, с. 74].

Даний показник (К) відображає відмінності між аналізованим і еталонним товарами в величині споживчого ефекту, що припадає на одиницю витрат. Він розраховується за формулою:

$$K = I_{\text{тп}} / I_{\text{іс}}, \quad (1)$$

де $I_{\text{тп}}$ - зведений індекс конкурентоспроможності товару по технічним параметрами, які характеризують основні споживчі властивості товару; $I_{\text{іс}}$ - індекс ціни споживання товару.

Якщо $K > 1$, то це означає, що аналізований товар за рівнем конкурентоспроможності перевершує еталонний товар, якщо $K = 1$ – знаходиться на одному з ним рівні. При $K < 1$ – конкурентоспроможність аналізованого товару поступається еталонному.

У якості еталону, як правило, використовують реально існуючий товар, який має найкращі значення основних якісних параметрів і цінових характеристик. У тому випадку, коли не представляється можливим виділити реальний виріб-еталон, можна використовувати штучно побудований товар. Його основні характеристики визначаються на рівні середньоарифметичних зважених значень параметрів продукції основних конкурентів на цільовому ринку, що досліджується.

Основна перевага даного методу полягає в простоті використовуваного інструментарію, що не потребує спеціальної підготовки аналітиків. Разом з тим, даний метод має і ряд суттєвих недоліків, що ускладнюють його практичне застосування. До основного з них слід віднести суттєві труднощі, що виникають при формуванні інформаційного поля. Так, для отримання коректних результатів аналітик повинен мати у своєму розпорядженні великий обсяг детальної й достовірної інформації про значення якісних параметрів і цінові характеристики порівнюваних товарів.

Навіть в умовах обмеженої номенклатури продукції, що

випускається, отримання такої інформації утруднено, або пов'язане зі значними витратами. На підприємствах же кабельної промисловості, де кількість асортиментних позицій (марко-розмірів) в розрізі окремих груп кабельної продукції (волоконно-оптичний кабель, LAN-кабель та ін.) досягає декількох тисяч, таке завдання не вирішується в принципі. Якщо використовувати традиційний метод розрахунку загального показника рівня конкурентоспроможності товару. Більш того, використання традиційного методу не дозволяє отримати узагальнюючі характеристики рівня конкурентоспроможності окремих напрямків (номенклатурних груп) кабельної продукції.

З метою усунення даного недоліку і розширення сфери застосування даного методу ми пропонуємо здійснити його модифікацію, основний зміст якої полягає в наступному:

1) необхідно перейти до оперування суто відносними оцінками якісних і цінових характеристик для окремих напрямків (номенклатурних груп) кабельної продукції;

2) в якості інструментарію встановлення зазначених оцінок слід використовувати метод експертних оцінок;

3) при встановленні оцінок експертним шляхом доцільно використовувати 5-ти бальну шкалу. При цьому вищому рівню якості буде відповідати оцінка «5», нижчому – «1». При встановленні цінових оцінок – навпаки – вищу оцінку «5» матиме найнижча ціна, найменшу «1» – найбільш висока ціна. Зазначені відмінності у встановленні якісних і цінових оцінок пов'язані суто з алгоритмічними особливостями розрахунку загального показника рівня конкурентоспроможності товару.

Слід звернути увагу на те, що сутнісної характеристики даного показника, на наш погляд, буде відповідати дещо інша назва. А саме – *інтегральна оцінка конкурентоспроможності товару*. Принципово змінюється і формула його розрахунку. Так, замість співвідношення зведених індексів ми переходимо до підсумовування зведених оцінок, зважених за допомогою вагових коефіцієнтів:

$$K_{ij}^{int} = K_{ij}^y * \beta^y + K_{ij}^q * \beta^q, \quad (2)$$

де K_{ij}^{int} – інтегральна оцінка конкурентоспроможності j-го виду кабелю для i-го підприємства; K_{ij}^y, K_{ij}^q – якісні та цінові експертні оцінки j-го виду кабелю на i-му підприємстві відповідно; β^y, β^q – коефіцієнти вагомості, що відображають відносну важливість якісних та цінових

характеристик продукції відповідно.

Кількісні значення коефіцієнтів вагомості визначаються за умовами, що їх загальна сума має дорівнювати 1, тобто:

$$\sum \beta^x + \beta^y = 1 \quad (3)$$

Розраховані інтегральні оцінки конкурентоспроможності з урахуванням відносної важливості чинників відображені в табл. 1. Там же наведені середні інтегральні оцінки для кожного виду кабелю (K_{cj}^{int}), визначені за формулою (4):

$$K_{cj}^{int} = \sum K_{ij}^{int} / m, \quad (4)$$

де m – кількість підприємств виробляючих відповідний вид кабелю.

Таблиця 1

Інтегральні оцінки конкурентоспроможності за видами кабелю

№	Підприємство	Інтегральні оцінки за видами кабелю				
		Кабель міський телефонний	Волоконно-оптичні кабелі	Кабелі, дроти силові	LAN кабель	Кабель радіочастотний
1	ПАТ «Одескабель»	4,64	4,38	3,74	4,58	4,0
2	ПАТ «Південкабель»	-	3,7	4,3	-	-
3	ТОВ «Алай»	-	-	3,48	4,08	-
4	ТОВ «Інтеркабель-Київ»	-	-	3,66	-	-
5	ПП «Тумен»	4,02	-	3,66	-	3,82
Середні інтегральні оцінки		4,33	4,04	3,77	4,33	3,91

Для більшої наочності результатів порівняльного аналізу конкурентоспроможності продукції, що надані в табл. 1, ми пропонуємо розраховувати інтегральний індекс конкурентоспроможності (I_{ij}^k):

$$I_{ij}^k = K_{ij}^{int} / K_{cj}^{int} \quad (5)$$

Даний показник, результати розрахунків якого наведені у табл. 2, характеризує для кожного підприємства в розрізі окремих видів кабелю співвідношення інтегральної і середньої оцінки. Він показує, на скільки пунктів інтегральна оцінка конкурентоспроможності продукції перевищує середню оцінку або, навпаки, поступається останньої.

Інтегральний індекс конкурентоспроможності

№	Підприємство	Інтегральний індекс конкурентоспроможності за видами кабелю				
		Кабель міський телефонний	Волоконно-оптичні кабелі	Кабелі, дроти силові	LAN кабель	Кабель радіочастотний
1	ПАТ «Одескабель»	1,07	1,08	0,99	1,06	1,02
2	ПАТ «Південкабель»	-	0,92	1,14	-	-
3	ТОВ «Алай»	-	-	0,92	0,94	-
4	ТОВ «Інтеркабель-Київ»	-	-	0,97	-	-
5	ПП «Тумен»	0,93	-	0,97	-	0,98
Середні інтегральні оцінки		4,33	1,07	1,08	0,99	1,06

Якщо інтегральний індекс $I_{ij}^k > 1$, це свідчить, що даний вид кабелю, який випускається на відповідному підприємстві, є більш конкурентоспроможним на вітчизняному ринку відносно середнього значення. І, навпаки, $I_{ij}^k < 1$ свідчить, що конкурентоспроможність даного виду кабелю нижче середнього рівня.

Дані табл. 2 наочно свідчать про те, що продукція ПАТ «Одескабель» є конкурентоспроможною майже за всіма видами кабелю. Виключенням є кабелі та дроти силові, але різниця зовсім мала, що показує здатність ПАТ «Одескабель» конкурувати на ринку і за даною номенклатурною групою продукції.

Список використаних джерел:

1. Буркинський Б.В. Конкурентоспособность продукции и предприятия / Б.В. Буркинський, Е.В. Лазарева. – Одеса: ИПРЭИ НАН України, 2002. – 132с.
2. Егупов Ю. А., Купинец Л. Е. Бизнес-план: методика разработки и анализа. // Ю. А. Егупов, Л. Е. Купинец // Навчальний посібник. Одеса: Оптимум, 2001. – 230 с.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Круш Петро Васильович

професор, кандидат економічних наук, Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського

Сірик Юлія Віталіївна

магістрант, Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського

На сучасному етапі розвитку України забезпечення конкурентоспроможного функціонування виробничого підприємства обумовлює необхідність забезпечення економічної ефективності виробництва.

Ефективність виробництва – категорія, яка характеризує віддачу, результативність виробництва. Вона свідчить не лише про приріст обсягів виробництва, а й про те, якою ціною, якими витратами ресурсів досягається цей приріст, тобто свідчить про якість економічного зростання [1].

Процес виробництва на будь-якому підприємстві здійснюється за належної взаємодії трьох визначальних його чинників: персоналу (робочої сили), праці та предметів праці. Використовуючи наявні засоби виробництва, персонал підприємства продукує суспільно корисну продукцію або надає виробничі й побутові послуги. Це означає, що, з одного боку, мають місце затрати живої та уречевленої праці, а з іншого – результати виробництва (діяльності), які залежать від масштабів застосовуваних засобів виробництва, кадрового потенціалу та рівня його використання.

Визначаючи основні фактори низької ефективності і конкурентоспроможності підприємств, необхідно зауважити недостатню ефективність управління й організацію праці, які є передумовою низької ефективності уже наявних виробничих потужностей. Впровадження нових поколінь технічних засобів, що здійснюються в рамках неефективно діючої системи управління, як правило, не забезпечує очікуваної віддачі. Цей самий фактор стримує освоєння передових технологій, що потребує вищого ступеня координації потокових процесів. Можна виділити дві

ключові проблеми, що перешкоджають досягненню конкурентоспроможності, високої ефективності підприємств: низька економічність технологій, використовуваних для створення споживчої цінності, і складні методи організації і управління підприємством.

Взагалі всі заходи підвищення ефективності функціонування підприємств можна звести до трьох напрямків:

- 1) управління витратами і ресурсами;
- 2) розвитку й удосконалення виробництва та іншої діяльності;
- 3) удосконалення системи управління підприємством та всіма видами його діяльності [2].

Суть проблеми підвищення ефективності виробництва полягає в тому, щоб на кожну одиницю ресурсів досягати максимально можливого збільшення обсягу виробництва. Виходячи з цього, одним із макроекономічних критеріїв ефективності виробництва стає зростання продуктивності суспільної (живої та уречевленої) праці [3].

Основні чинники підвищення ефективності роботи підприємства полягають в підвищенні його технічного рівня, вдосконаленні управління, організації виробництва і праці, зміні обсягу та структури виробництва, поліпшенні якості природних ресурсів тощо [4].

Лише вміле використання всієї системи названих чинників може забезпечити достатні темпи зростання ефективності виробництва.

Список використаних джерел:

1. Бойчик І.М. Економіка підприємства : Навч. посіб. / І.М. Бойчик. – [вид. 2-ге, доп. і перероб.]. – К. : Атіка, 2007. – 528 с
2. Гетьман О.О. Економіка підприємства : Навч. посіб. / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал.. – [2-ге вид.]. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.
3. Економіка підприємства : підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. – [вид. 2-ге, перероб. та доп.]. – К. : КНЕУ, 2011. – 528с
4. Ковальчук І.В. Економіка підприємства : Навч. посіб. І.В. Ковальчук. – К. : Знання, 2008. – 697 с.

СВІТОВІ ТРЕНДИ УПРАВЛІННЯ ДОПОМІЖНИМИ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Матвій Соломія Ігорівна

аспірант кафедри економіки підприємства та інвестицій Національного університету «Львівська політехніка»

В економічно-розвинених країнах переважно застосовується процесний підхід до управління, який фокусується на процесах підприємства і спрямований на вдосконалення якості товарів, робіт і послуг і, відповідно, покращення рівня задоволеності кінцевого споживача. Світові тренди показують, що за умови ефективного рівня управління допоміжними бізнес-процесами знижується рівень витрат і при цьому підвищується конкурентоспроможність підприємств об'єднання. З метою подальшого втілення ефективних бізнес-рішень в реаліях вітчизняного підприємництва проаналізуємо світові концепції і підходи, які були успішно реалізовані в країнах Західної Європи, США, Японії.

З точки зору процесного підходу, підприємство є набором взаємопов'язаних процесів і, відповідно, управління підприємством є управління певними процесами. На прикладі зарубіжних компаній розглянемо декілька концепцій вдосконалення управління бізнес-процесами, які зарекомендували себе як найбільш результативні:

1. Концепція постійного поліпшення процесів. Основною ідеєю, автором якої є Едвард Демінг, є незначне і в той же час постійне вдосконалення всіх складових бізнес-процесу.

Демінг проповідував управління якістю на основі процесного підходу та розробив 14 принципів, котрі потім лягли в основу менеджменту якості й викликали так зване «японське диво». До них належать: постійність цілі, нова філософія, покінчення із залежністю від масового контролю, покінчення з практикою закупівель за самою низькою ціною, поліпшення кожного процесу, введення в практику підготовку та перепідготовку кадрів, заснування лідерства, гоніння страхів, руйнування бар'єрів, відмова від пустих лозунгів й гасел, усунення довільних числових норм і завдань, надання робітникам можливості пишатися своєю

працею, заохочення прагнення до освіти, прихильність до справи підвищення якості й дієвість вищого керівництва[1].

В подальшому модель постійного поліпшення процесів управління бізнес-процесами дістала назву Цикл «Шухарта-Демінга»:

-планування: встановлення цілей і бізнес-процесів;

-виконання: безпосереднє виконання запланованих робіт;

-перевірка: контроль результату на основі визначених показників ефективності;

-вплив: регулювання діяльності з метою усунення відхилень від запланованого результату.

Успішними прикладами використання концепції є управління бізнес-процесами в таких компаніях як Toyota, General Motors, Nashua Corporation, Ricoh, Ford Motors тощо.

2. Концепція загального управління якістю. Дана концепція є продовженням і вдосконаленим варіантом принципів Демінга. Ключовою ідеєю є не тільки досягнення високого рівня якості продукції підприємства, а й якісна робота загалом, до якої буде активно залучений весь персонал організації. Відповідно для досягнення таких цілей варто фокусуватися і постійно вдосконалювати якість продукції, якість організування самих бізнес-процесів, якість роботи працівників.

В основу зазначених стандартів концепції покладені наступні принципи управління якістю:

1. Фокус на клієнта. Цей принцип базується на постійному аналізуванні ринкового середовища і потреб споживачів.

2. Лідерство є базовим принципом системи менеджменту якості, оскільки управління бізнес-процесами, управління персоналом, управління підприємством загалом неможливе без цієї складової.

3. Залучення персоналу – коли підприємство системно не тільки дозволяє, а й мотивує своїх працівників брати участь у прийнятті і реалізації управлінських рішень.

4. Процесний підхід. Усі види діяльності підприємства повинні розглядатися як процеси, тобто як певні послідовні етапи, які набір вхідних елементів перетворюють в кінцевий продукт.

5. Стратегічне планування – це довгострокове планування, в основу якого лягає досягнення проміжних цілей організації.

6. Вимір, аналіз та управління знаннями – важливий принцип, метою якого є постійне вдосконалення особистих якостей, навичок, знань та вмінь працівника.

7. Увага до співробітників – фокусування уваги на потреби працівників організації, оскільки вони відіграють важливу роль на шляху до досягнення кінцевих цілей.

8. Системний підхід розглядає організацію як взаємопов'язану, скоординовану, взаємодіючу систему бізнес-процесів.

9. Націленість на результат – вся діяльність підприємства повинна бути спрямованою на досягнення вимірюваного кінцевого результату.

Прикладами успішного застосування даної концепції є такі світові компанії як Fuji Photo Film Ltd., Nissan Motor Co., Toyota Limited, General Motors, Motorola, Chrysler Group тощо.

3. Концепція Кайдзен. Основною ідеєю концепції є постійне та безперервне вдосконалення основних та допоміжних бізнес-процесів організації. Нижче перелічені основні риси даної концепції:

- кожний бізнес-процес має свій початок, певну кількість взаємопов'язаних, послідовних кроків і своє завершення;

- щоб підвищити результативність роботи цілого підприємства потрібно покращити і, по можливості, оптимізувати кожен бізнес-процес;

- для виконання попереднього пункту необхідно провести детальний аналіз кожного бізнес-процесу, визначити які його складові необхідно покращити, які ,навпаки, викинути;

- працівники організації повинні чітко розуміти свої обов'язки на кожному з етапів управління бізнес-процесами;

- важливим елементом є зменшення втрат часу, так як вони призводять до збільшення тривалості бізнес-процесів, що є небажаним.

Прикладами відомих закордонних фірм, які в своїй практиці застосовували концепцію Кайдзен для ефективного управління бізнес-процесами є такі організації як Nissan, Canon, Honda, Groth Hacking, Scrum, Toyota Motors Corporation.

4. Концепція «Бережливе виробництво». В основі «Бережливого виробництва» є орієнтація фірми на максимально бережливе і, водночас, ефективно використання ресурсів з мінімізацією відходів виробництва, кількості браку, втрат часу, дублювання процесів тощо.

Управління бізнес-процесами за концепцією «Бережливе виробництво» ґрунтується на таких принципах:

- найбільша цінність для підприємства – це її споживач, відповідно, будь який бізнес-процес має бути максимально направлений на задоволення клієнтів;

- усвідомлення всіма учасниками процесу потоку створення цінності на основі карт потоку створення цінності;

- «витягування» товарів споживачами (допоки виробник не отримує пропозицій/жалоб від клієнта, він нічого не змінює);

- тяжіння до досконалості в управлінні бізнес-процесами організації, так як всі дії націлені на потік створення цінності і всі втрати підприємство усуває з бізнес-процесів.

Дана концепція базується на досвіді компанії Toyota.

5. Концепція «Реінжиніринг бізнес-процесів».

Основоположниками даної концепції є вчені, дослідники М.Хаммер та Дж. Чампі. Реінжиніринг бізнес-процесів – це фундаментальне переосмислення і радикальне перепроєктування бізнес-процесів з метою досягнення істотного поліпшення якості їх функціонування [2].

Основні принципи і прийоми реінжинірингу бізнес-процесів полягають в наступному:

- декілька робіт об'єднується в одну;
- виконавці самостійно приймають рішення;
- роботи по процесу виконуються в їх природньому порядку;
- робота виконується там, де це найбільш доцільно;
- процеси мають різні варіанти виконання, кожний із варіантів використовується в залежності від ситуації, яка склалася;
- необхідно зменшити кількість «входів» в процеси;
- мінімізація робіт, що стосуються перевірки та контролю, так як вони не додають вартості;
- мінімізація кількості погоджень;
- поєднання централізованих і децентралізованих операцій.

Саме оптимізація внутрішніх бізнес-процесів як результат успішного реінжинірингу уможливорює збалансувати вимоги зовнішнього середовища та можливості внутрішнього середовища промислового підприємства: знизити витрати виробництва, оптимізувати використання

ресурсів, підвищити якість продукції, підвищити ефективність виробництва, інакше кажучи, – бути конкурентоспроможним на ринку [3].

6. Концепція «Аутсорсингу»

Це концепція передачі компанією частини її завдань або процесів стороннім виконавцям на умовах субпідряду. Це угода, за якою робота виконується людьми з зовнішньої компанії, які зазвичай є також експертами у цьому виді робіт[4]. Головне завдання аутсорсингу – винести за рамки організації непрофільні і вузькоспеціалізовані бізнес-процеси.

Особливості аутсорсингу бізнес-процесів:

- скорочення витрат, так як підприємству не потрібно буде утримувати додатковий штат співробітників;

- зростання витрат теж можливе, але тільки за умови, якщо компанія передаватиме на аутсорсинг занадто багато бізнес-процесів;

- з точки зору реалізації стратегічних завдань аутсорсинг дає можливість сконцентрувати ресурси на основному виробництві;

- можливість втрати контролю над виконанням переданих на аутсорсинг допоміжних бізнес-процесів;

- зниження гнучкості управління;

- небезпека концентрації бізнес-процесів в одному місці;

- відсутність чіткої законодавчої бази щодо аутсорсингу;

- небезпека розголошення конфіденційної інформації чи порушення договірних відносин.

Концепція аутсорсингу є ефективною для вдосконалення управління допоміжними бізнес-процесами на підприємствах об'єднання, оскільки вона сприятиме впровадженню інновацій та покращення результативності роботи.

Проаналізувавши концепції вдосконалення управління допоміжними бізнес-процесами та виділивши їх основні особливості, варто зазначити, що найбільш ефективний спосіб управління допоміжними бізнес-процесами на виробничо-господарських об'єднаннях є застосування концепції реінжинірингу та передавання на аутсорсинг.

Список використаних джерел:

1. Нив Г. Организация как система: Принципы построения устойчивого бизнеса Эдвардса Деминга. – Пер. с англ. – 3-е изд. – М.: Альпина паблишер. – 2014. – 368с.
2. Ковальов А.І. Підвищення ефективності антикризового управління в корпоративному секторі на основі реінжинірингу бізнес-процесів. Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. - Випуск 3 (54). - Режим доступу: file:///D:/Downloads/Vsed_2014_3_21.pdf
3. Гвоздь М. Я. Реінжиніринг бізнес-процесів як чинник прискореного розвитку економіки. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Проблеми економіки та управління. - 2013. - № 754. - С. 135-138. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPP_2013_754_21
4. Що таке аутсорсинг та інсорсинг: правовий лікбез. Режим доступу: <http://loyer.com.ua/uk/13342-2/>.

ГАРМОНІЗАЦІЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ НОРМАМИ

Михайлов Сергій Володимирович

кандидат технічних наук, Київський кооперативний інститут бізнесу і права

Законодавство України з питань державної митної справи складається з митного кодексу (МКУ), Митного тарифу, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою, та ін. [1]. Правила міжнародного договору України є пріоритетними ніж ті, що передбачені МКУ та іншими законами.

Нині між Україною та ЄС діє Угода про асоціацію, частиною якої є запровадження зони вільної торгівлі (*Deep and Comprehensive Free Trade Areas – DCFTA*); до моменту набуття чинності Угоди чи окремих її елементів діє механізм стимулювання сталого розвитку і ефективного управління – генеральна система преференцій (ГСП). *DCFTA* тимчасово застосовується з 1 січня 2016 р.

У контексті регламенту [2] країни, на які поширюється режим ГСП, мають додатково знижувати ставки ввізного мита, збільшувати кількість

"нечутливих" товарів тощо. При цьому ГСП передбачає застосування таких режимів преференцій:

- "загальний" (*general arrangement GSP*) – поширюється на 66 % найменувань товарів Комбінованої Номенклатури, поділених на "чутливі" і "нечутливі". До переліку "чутливих" товарів, пріоритетних для промислового співробітництва країн ЄС, наприклад, входять транспортні засоби, текстиль і вироби з нього, деякі будівельні матеріали, товари тваринного походження тощо. Згідно з принципом СОТ щодо надання країнам "режиму найбільшого сприяння" ставки імпортного (ввізного) мита для "чутливих товарів" повинна бути нижчими на 3,5% за ставку мита "самого привілейованої країни", при цьому такі ставки для текстилю і виробів з нього повинні бути зменшеними на 20%. Для "нечутливої" продукції ввізне мито не стягується; це також стосується товарів, розмір мита *ad valorem* для яких після застосування преференцій становитиме 1% або менше, або 2 євро чи менше щодо розміру спеціального мита [2];

- "спеціальний" (*special incentive arrangement for sustainable development and good governance – GSP+*) – поширюється на понад 6200 найменувань товарів. Цей режим відрізняється від інших тим, що нульова ставка ввізного мита застосовується й до окремих "чутливих" товарів і зняттям попередньо накладених обмежень у вигляді виключень з режиму;

- "усе, крім зброї" (*special arrangement for the least-developed countries – Everything But Arms (EBA)*) – охоплює більше 7000 найменувань товарів, до яких застосовується нульова ставка ввізного мита за виключенням зброї та товарів військового призначення. Вказаний режим застосовується до країн, що були класифіковані ООН як найменш розвинені країни.

Згідно з додатком II до Регламенту [2] на Україну поширюється "загальний" режим ГСП, що надає додаткові переваги українським експортерам на ринку ЄС і становить основу для перегляду митного законодавства.

З 1 січня 2019 р. між Україною та ЄС у двосторонній торгівлі застосовуються положення Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила визначення країни походження товарів [3]. Передбачається, що ці правила відкриють додаткові можливості для національних виробників, оскільки ґрунтуються на принципі діагональної кумуляції походження товарів за умови існування між учасниками Конвенції режимів вільної торгівлі.

Застосування положень Конвенції [3] означає, що українські виробники можуть закуповувати сировину/комплектуючі в одній країні-учасниці Конвенції, а готову продукцію експортувати до іншої країни з таким самим статусом без сплати мита або за зниженою його ставкою.

Угоди про вільну торгівлю укладено Україною з такими учасниками Регіональної конвенції: ЄС, ЄАВТ, Грузією, Македонією, Молдовою, Чорногорією. На черзі – Ізраїль і Туреччина.

Митне співробітництво з ЄС також здійснюється на основі положень Протоколу III Рамкової Стратегії митного співробітництва [3], пріоритетними з яких є:

- максимальне спрощення процедур торгівлі для забезпечення надійності взаємодії бізнесу з митною адміністрацією;
- ліквідація незаконної торгівлі, розвиток ефективного управління ризиками та попереднього обміну митною інформацією;
- реформування митного законодавства і процедур в рамках *DCFTA*.

У контексті структурних змін ДФСУ [4] приєднання до спільної транзитної системи, очевидно, залишиться завданням середньострокового планування [5] діяльності нової митної адміністрації.

Наведене свідчить про необхідність гармонізації митного та іншого законодавства України у відповідність з нормами міжнародного права. Зокрема, це стосується не лише Митного кодексу і Митного тарифу, а й Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД), редакція якої від 2012 р. нині застосовується при виконанні митних формальностей [6].

Відомо, що чинний Митний тариф України [7] ґрунтується на Гармонізованій системі опису та кодування товарів (HS) версії 2012 р., тоді як з 1 січня 2017 р. правовою нормою діє механізм тарифного та нетарифного регулювання в країнах ЄС є HS -2017.

Внесені зміни до HS-2012 враховували пропозиції від міжнародних організацій та на виконання міжнародних угод: - FAO, ВМО, INBAR, PIC та ін.

Оскільки HS є основою для реалізації заходів тарифного і нетарифного регулювання та формування статистичних даних зовнішньої торгівлі в більшості (понад 200) країн, то наведені розбіжності у законодавстві мають вплив на діяльність митної системи України, процедуру правильності визначення коду товарів країною-експортером та

імпортером під час митного оформлення продукції, обмін митною статистичною інформацією тощо.

Таким чином, гармонізація до міжнародних норм Митного кодексу, УКТЗЕД, Митного тарифу, системи ведення статистичного обліку переміщуваних товарів з її стандартами і методами є першочерговою. Реалізація цих завдань сприятиме прискоренню і спрощенню митного процедур, виконанню Україною міжнародних зобов'язань, узятих у рамках зазначених конвенцій, поліпшенню ефективності заходів нетарифного регулювання тощо.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України (Із змінами і доповненнями).– (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 44-45, № 46-47, № 48, ст.552). - [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/mk/>.
2. О применении схемы обобщённых тарифных преференций и об отмене Регламента (ЕС) Совета ЕС 732/2008: Международный договор Регламент № 978/2012 Европейского парламента и Совета Европейского Союза от 25 октября 2012 года. – [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://pandia.ru/text/81/497/33817.php>.
3. Протокол III про Рамкову угоду між Україною та Європейським Союзом про загальні принципи участі України в програмах Європейського Союзу. – [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://eu-ua.org/tekst-uhody-pro-asotsiatsiiu/protokoly/uchast-prohramy-yes>.
4. Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 р. № 1200. – [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-utvorenniya-derzhavnoyi-podatkovoyi-sluzhbi-ukrayini-ta-derzhavnoyi-mitnoyi-sluzhbi-ukrayini>.
5. Очерет А. Імплементация Конвенції про спільний транзит. – [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100004208-implementatsiya-konventsiiyi-pro-spilniy-tranzit>.
6. Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД). - [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.min-doc.com.ua/normativy.html>.

7. Про Митний тариф України: Закон України від 19 вересня 2013 року № 584-VII (ВВР), 2014, № 20-21, ст.740) (Із змінами). - [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/584-18>.

АНАЛІЗ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ЄС

Мороз Світлана Геннадіївна

завідувач Полтавського відділення Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз імені М. С. Бокаріуса

В країнах Євросоюзу застосовуються такі базові форми регуляторної політики, як метод співтовариства, багаторівнева система державного управління і регулювання, координація політики і визначення контрольних показників та параметрів, міжурядова політика, а також регуляторна модель. Регуляторна політика як інструмент державного регулювання в ЄС з самого початку її впровадження вважався вельми актуальним і дієвим. Відповідно, реформування засад регуляторної політики ЄС, удосконалення її форм, засобів, методів та інструментів здійснюється на постійній основі.

Зазначене дає підстави стверджувати про достатньо вагомий досвід у царині регуляторної політики, а також й істотні здобутки в цій сфері. Звернімо увагу на одну з ключових, на наш погляд, сучасних тенденцій. Йдеться про концепцію «якісного регулювання». Її сутність в тому, що, власне, метою регуляторної політики визнається підвищення якості державного управління на всіх рівнях, що досягається засобами та інструментарієм регуляторної політики. Разом із обґрунтованою критикою концепція якісного регулювання на сьогодні переросла в концепцію «розумного регулювання», що важливо для узагальнення подальших висновків.

Так, по-перше, ми розділяємо підходи і принципи концепції розумного регулювання в рамках регуляторної політики ЄС.

По-друге, концепція розумного регулювання імплементувала низку нових практик в рамках регуляторної політики. До прикладу, це використання методу життєвого циклу, згідно якого предметом

регулювання є всі процеси, пов'язані з контролем і аналізом нормативно-правового акту від моменту його розробки до повного впровадження і оцінювання результатів. Такого у вітчизняній практиці державного управління та регулювання немає і це є одним з системних недоліків вітчизняного державного управління. Більше того, зазначений принцип передбачає «роботу» не лише над новостворюваними нормативно-правовими актами, але й тими, що були прийняті раніше і є на сьогодні чинними та актуальними.

По-третє, концепцією чітко прописано необхідність досягнення економічних завдань, причому в ув'язці з соціальним розвитком та підвищенням рівня якості життя населення.

Отже, метою формування якісної регуляторної політики розвитку малого підприємництва необхідно визначити забезпечення високого рівня якості державного регулювання у сфері розвитку сектору малого підприємництва країни.

Зробимо й інший доречний, на наш погляд, висновок, що регуляторну політику розвитку малого підприємництва потрібно трактувати як елемент системи державного регулювання розвитку цього сектору національного господарства, відповідальний за зростання якості державного управління в цій сфері шляхом створення необхідного нормативно-правового середовища здійснення підприємницької діяльності, її адміністрування з боку органів влади і місцевого самоврядування, формування умов, необхідних для активізації малого бізнесу, реалізації його ролі в економіці, зміцнення конкурентоспроможності та покращення структурних характеристик малого підприємництва держави.

Список використаних джерел:

1. Погрібняк, М. А. Запровадження регуляторної політики в Україні та державах Європейського Союзу. Ефективність державного управління: зб. наук. пр. Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України – Львів: ЛІДУ НАДУ, 2007. – Вип. 12.
2. 6. Шульга, А. В. Засоби підвищення ефективності регуляторної політики у країнах ЄС. Збірник наукових праць Науковий вісник Академії

муніципального управління: Серія «Управління», 2014. – Вип. 2. – С. 285-299.

УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Парій Олександр Михайлович

аспірант, Тернопільський національний економічний університет

Побудова ефективної моделі управління інтелектуальним капіталом повинна відбуватися в рамках концепції управління, яка передбачає набір певних принципів, норм, механізмів взаємодії об'єкта і суб'єкта управління, характер взаємодії між структурними ланками підприємства.

На сьогоднішній день в Україні питання щодо сутності і структури інтелектуального капіталу є дискусійними. Вирішенню проблеми управління інтелектуальним капіталом підприємства присвячені праці А. Веревченка, В. Годіна, С. Девераджа, Д. Петельна, А. Проскурякова, С. Валдайцева, Л. Федулової, Г. Андрощука та ін. Незважаючи на численну кількість досліджень, багато теоретичних та прикладних аспектів управління інтелектуальним капіталом висвітлені не повною мірою. Існуючі механізми та підходи до управління інтелектуальним капіталом не дозволяють сформулювати цілісне уявлення, розглядаючи лише окремі сфери управлінської діяльності.

Основні принципи, яких необхідно дотримуватися при управлінні інтелектуальним капіталом підприємства: науковий підхід до процесу підбору, навчання і мотивації працівників, зайнятих науковою діяльністю; науковості, що означає здійснення процесу виробництва та управління підприємством на передових досягненнях науки і техніки; партисипативності, що означає участь працівників, зайнятих в науково-технічній діяльності, до розробки планів інноваційного розвитку підприємства; справедливої винагороди, що передбачає адекватну виплату премій працівникам за результати впровадження їхніх винаходів.

Процес управління і контролю над інтелектуальним капіталом складається з декількох етапів:

I. На етапі *аналізу* дані аудиту обробляються для створення найбільш повної картини стану інтелектуальних активів організації.

II. При *плануванні* приймаються рішення про структуру інтелектуального капіталу в руслі його ефективності. Якщо ефективність окремих складових ПС низька, планується їх подальше скорочення, якщо велика – має здійснюватися залучення більшої кількості ПС в господарський оборот організації.

III. *Організація* інтелектуального капіталу передбачає здійснення виконання плану і координацію використання цього ресурсу організації з планами використання інших ресурсів організації, а також із загальними цілями і місією фірми.

Головна увага на підприємстві в напрямку управління персоналом повинна бути орієнтована на відбір працівників, здатних генерувати нові ідеї, збільшенні їх компетентності, забезпеченні професійного росту, розвиток міжособистісних стосунків в рамках заданої корпоративної культури, подолання опору різним нововведенням, визначення ефективних методів стимулювання до науково-технічної діяльності.

Для покращення взаємовідносин з клієнтом для підприємств пропонуємо ввести нову систему управління відносинами з клієнтами (система CRM), яка використовується у світі вже давно і принесла чималі результати для тих, хто її впроваджував. Управління відносинами з клієнтами (Customer relationship management (CRM) – це система, яку використовують компанії для ефективно організації управління відносинами з клієнтами, яка включає збір і аналіз інформації про своїх контрагентів, постачальників партнерів та взаємовідносини з ними. В світі продаж програм управління взаємовідносин з клієнтами (CRM) постійно зростає.

Сучасні CRM – системи дотримуються таких принципів організації своєї роботи: наявність єдиної бази інформації про взаємовідносини з клієнтами; проведення аналізу інформації про клієнтів, на основі чого приймаються управлінські рішення; синхронізація каналами взаємодії з клієнтами.

Вибір виду CRM-системи залежить від того, хто буде її користувачем. Так, CRM - системою оперативного типу користуються менеджери по продажам, по роботі з клієнтами маркетологи, менеджери середнього рівня, тобто безпосередні виконавці; користувачами аналітичних CRM – систем виступають керівний склад управління підприємством, що приймає важливі стратегічні рішення; споживачами

партисипативних CRM – систем виступають як клієнти, так і менеджери середнього рівня.

Першим місцем, як ми вже зазначили, буде спеціаліст відділу маркетингу, друге і третє місце буде відповідно належати спеціалісту відділу інтелектуального капіталу та директору підприємства. Така організація CRM-системи на підприємстві дозволить зв'язати три важливі ланки на підприємстві, які приймають стратегічні рішення в плані управління клієнтським капіталом підприємства.

Список використаних джерел:

1. Ілляшенко С.М. Управління інтелектуальним капіталом підприємства: монографія / С.М. Ілляшенко, Є.О. Голишева, А.В. Колодка. – Суми: ТОВ «Триторія», 2017. – 360 с.
2. Ступнікер, Г. Формування і оцінка інтелектуального капіталу підприємства [Текст] / Ганна Ступнікер // Економічний аналіз : збірник наукових праць кафедри економічного аналізу. – Тернопіль : Видавництво ТНЕУ «Економічна думка», 2010. – Випуск 5. – С. 189-192.
3. *Пейн, Э. Руководство по CRM : Путь к совершенствованию менеджмента клиентов* [Електронний ресурс] / Э. Пейн. – Минск : Гревцов Пабlishер, 2007

Науковий керівник: Гринчуцький Валерій Іванович, доктор економічних наук, професор Тернопільського національного економічного університету

ВИБІР МЕТОДІВ ТА ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ СТІЙКІСТЮ

Сабадаш Людмила Олександрівна

*аспірантка Харківського національного економічного університету імені
Семена Кузнеця*

В кризових умовах має надзвичайну важливість вивчення економічної стійкості підприємства. Вичерпну інформацію стосовно стану економічної стійкості на підприємстві доволі складно сформулювати. Адже

щоденне удосконалення програмного забезпечення, доступ до все більшого об'єму даних, податкові та інвестиційні новації вносять корективи у процес функціонування підприємств. Тому на всіх стадіях господарської діяльності важливо відслідковувати новітні тенденції та своєчасно оновлювати методи та інструменти для вивчення економічної стійкості, щоб дії за логікою минулих років не стали на заваді економічного розвитку в довгостроковій перспективі.

Пошук методів та інструментів, які охоплюватимуть всі сфери господарської діяльності підприємств потребує комплексного підходу. Адже система управління на підприємствах різних галузей відрізняється одна від одної не лише орієнтуванням на різні цілі, а й змістом інструментів для досягнення цих цілей. Тому роботи вітчизняних та іноземних науковців розосереджені по різних галузях народного господарства. І у відповідності від галузі народного господарства, ставляться різні цілі, які важко звести до єдиного типу. Зокрема, О. Г. Мельник [7] обґрунтовує підбір інструментів для процесу діагностики діяльності підприємств, в свою чергу Т. А. Бузова [4] більш необхідним вважає процес моніторингу та відповідно підбір інструментів для його реалізації. О. О. Бичков [1], Т. І. Олійник [5], С. В. Козловський [3], О. Б. Бутнік-Сіверський [2] звертають увагу на процес забезпечення економічної стійкості в цілому, однак в ракурсі соціально-економічних, фінансових, інвестиційних чи, навіть, екологічних проблем із виділенням цільових інструментів та методів. Отже, важливо систематизувати набуті десятиліттями знання та виділити новий підхід до підбору методів та інструментів для забезпечення економічної стійкості та сформуванню універсального підходу, використання якого дозволить оцінювати узгодженість між економічною стійкістю підприємства та його внутрішнім і зовнішнім середовищем.

Економічна стійкість являється визначальною характеристикою господарської діяльності підприємства в кризових умовах. Вона залежить від ряду факторів, які прямо чи опосередковано здійснюють на неї вплив. Відповідно цей вплив може мати як позитивні так і доволі негативні наслідки. Тому управлінському апарату необхідно систематично аналізувати ступінь забезпечення економічної стійкості. Реалізація цього завдання залежить від точного та своєчасного застосування найбільш

підходящих під конкретні умови діяльності підприємства методів та інструментів.

В. І. Сушко [9] на основі визначення структури аналітичного забезпечення оцінки стійкості підприємства розроблено інструменти оцінки збалансованості між цілями діяльності підприємства, його внутрішнім і зовнішнім середовищем з використанням аналітичного забезпечення оцінки стійкості підприємства, який включає сукупність способів збору, аналізу, узагальнення та синтезу інформації про стан внутрішнього й зовнішнього середовища підприємства та цілі його діяльності. Також науковцем розроблено інструменти оцінки стійкості внутрішнього середовища підприємства. Ці інструменти дозволять удосконалити спосіб оцінки внутрішніх складових діяльності підприємства за рівнем запасу стійкості в часі. Досягнути цього можливо за допомогою метрики цільових індикаторів стійкості підприємства [9].

Не лише встановлювати існуючі на даний час тенденції, але й відстежувати їхню зміну на майбутнє, за допомогою різноманітних інструментів – методу експертних оцінок, аналізу витрат і кривої досвіду, моделі “продукт-ринок”, аналізу динаміки ринку, моделі життєвого циклу, портфельних моделей аналізу стратегії (матриць БКГ і Мак-Кінсі), комплексного ділового аналізу PIMS, SWOT-аналізу, аналізу ланцюжка цінностей, аналізу витрат й оцінки конкурентоспроможності або їх поєднання пропонує І. М. Омельченко [6].

В. А. Скаун свої методи та інструменти спрямовує на аналіз економічного потенціалу адаптації підприємств за критеріями доцільності та потужності трансформаційних змін. Це досягається шляхом застосування одиничних, групових і узагальнюючих показників, стабільності їх значень та кореляційних зв'язків між ними. На думку вченого, особливістю запропонованої методики є можливість порівнювати показники наскрізного бізнес-процесу і збалансовувати їх зміни в часі, визначати рівень їх взаємообумовленості не лише в межах одного підприємства, але й на рівні міжгрупових та міжгалузевих економічних досліджень [8].

І. О. Тарасенко виокремлено ресурсне забезпечення, баз знань та баз даних підприємства та відповідного управлінського інструментарію і процедур. Цільові показники діяльності підприємства визначено наступні: інтегральний показник та комплексні показники результативності в

економічній, екологічній та соціальній сферах, для деталізації яких розроблено науковцем запропоновано розробити збалансовану систему показників [10].

На підставі проведеного аналізу виявлено, що існує різноманіття методів та інструментів розроблене переважно для загального вжитку, тому існує необхідність їх адаптації та розробки для моніторингу економічної стійкості з урахуванням галузевої специфіки підприємств. На основі аналізу провідних досліджень розроблено та систематизовано наступні види методів та інструментів, які беруть участь у забезпеченні економічної стійкості (табл.1).

Таблиця 1. Інформаційно-аналітичний інструментарій, спрямований на забезпечення економічної стійкості

Вид	Види інструментарію	Періодичність застосування
Макро- рівень		
Державні	Податкове регулювання; Охорона інтелектуальної власності.	Регулюються державними нормативними актами.
Мікро- рівень		
Інструменти функціональної спрямованості	Моніторинг; Діагностика; Контролінг.	За потребою (не рідше одного разу в місяць)
Інструменти моделювання	Факторний аналіз; Моделі динаміки за сегментами; Моделі оптимізації показників.	За потребою
Фінансові	Фінансовий контроль; Залучення інвестицій.	За потребою
Кадрові	Інформаційно-роз'яснювальна робота серед працівників; Навчання працівників	За потребою
Інструменти багатофункціонального застосування	Планування; Бюджетування; Прогнозування.	Щокварталу
Аналітичні	Дані бухгалтерського обліку.	Щомісячно

Джерело. Розроблено автором.

Висновок. Отже, сукупне використання вказаних вище методів та інструментів допоможе управлінському апарату своєчасно виявляти та реагувати на зміну показників, які характеризують економічну стійкість. Зокрема, від інструментів функціональної спрямованості залежить вибір

подальших дій на шляху до забезпечення економічної стійкості. За допомогою інструментів та методів моделювання можна отримати чітку інформацію не лише про поточний господарський стан підприємства, а й побудувати прогнозований результат від реалізації обраної стратегії. Аналітичні інструменти в свою чергу допомагають відслідковувати та аналізувати зміни ключових показників, що сприяє своєчасному виявленню негативних відхилень та вживання заходів стосовно їх мінімізації. Фінансові, державні та інструменти і методи багатофункціонального застосування за специфікою застосування відрізняються на кожному окремо взятому підприємстві, однак від цього їх ключове завдання, а саме забезпечення економічної стійкості, не зміниться. Також варто пам'ятати, що користувачами методів та інструментів є не лише управлінський апарат, рядові працівники здійснюють не менший, а в деяких випадках і більший вплив на господарську діяльність підприємства. Діями, які виходять за межі обраного способу дій, можна нанести економічну шкоду не просто окремим сегментам підприємства, а й поставити під загрозу його існування на ринку. Тому чітка інформаційно-роз'яснювальна робота стосовно розмежування завдань та обов'язків між реалізаторами процесу забезпечення економічної стійкості – важливий крок, нехтувати яким категорично заборонено.

Необхідно зазначити, що наведені вище методи та інструменти можуть доповнюватися новими елементами у зв'язку зі макро-, мезо-, мікро- економічними змінами. На їх основі можна віднайти резерви та пріоритетні напрямки забезпечення економічної стійкості шляхом усестороннього аналізу та перепроєктування існуючих стратегій з орієнтацією на більш позитивний результат чи укріплення існуючих параметрів. Це дозволить підвищити рівень обґрунтованості управлінських рішень стосовно забезпечення економічної стійкості підприємства.

Сформовані методи та інструменти для визначення економічної стійкості підприємства в першу чергу направлені на виявлення власних мобілізаційних можливостей. Це дозволяє комплексно оцінювати позиції підприємства на ринку в кризових умовах, здійснювати прогнозний аналіз прибутковості підприємства та оптимізувати його організаційну структуру.

Список використаних джерел:

1. Бичков О. О. Соціально-економічні та екологічні проблеми забезпечення стійкого розвитку машинобудівних підприємств України / О. О. Бичков // Економіка і держава. – № 3. – К., 2012. – С. 73-77.
2. Бутнік-Сіверський О. Б. Інтелектуальний капітал як фактор забезпечення економічної стійкості сучасних підприємств / О. Б. Бутнік-Сіверський // Економіка. Фінанси. Право. – 2017. – № 4. – С. 61-64.
3. Козловський С. В. Управління стійкістю макроекономічної системи України з використанням інноваційних технологій моделювання / С. В. Козловський // Економічні науки: зб. наук. праць вінн. нац. аграр. ун-ту. – 2010. – Вип. 3. – С. 44-63.
4. Моніторинг діяльності підприємств харчової промисловості : проблеми теорії та практики : [монографія] / Т. А. Бурова. – Херсон : Айлант, 2011. – 347 с.
5. Олійник, Т. І. Економічна стійкість – основна складова сталої діяльності сільськогосподарського підприємства / Т. І. Олійник. – С. 262-268. Вісник ХНАУ : зб. наук. пр. / редкол. : О. В. Олійник (голов. ред.) та ін. – Харків : ХНАУ, 1997 . – (Економічні науки). № 3'2014. – 2014. – 292 с.
6. Омельченко И. Н. Разработка концепции создания логистической системы и методов управления организационно-экономической устойчивостью предприятия в рыночной среде: дис. ... д-ра техн. наук: 08.00.28 – организация производства / И. Н. Омельченко. – М.: РГБ, 2007. – 350 с.
7. Системи діагностики діяльності машинобудівних підприємств. Полікритеріальна концепція та інструментарій : монографія / О. Г. Мельник ; Нац. ун-т "Львів. політехніка". – Львів : Львівська політехніка, 2010. – 340 с.
8. Сорокіна Л.В. Методика експрес-діагностики результативності управління бізнес-процесами діючих підприємств / Л.В.Сорокіна, А.Ф.Гойко, В.А.Скакун // Економічний простір. – 2010. – № 39. – С. 277–286.
9. Сушко В. І. Класифікація моделей оцінки ймовірності банкрутства підприємств / В. І. Сушко, Т. С. Павлюк // Економіка: теорія та практика. - 2014. - № 1. - С. 72-83.

10. Тарасенко І. О. Сталий розвиток підприємств легкої промисловості: теорія, методологія, практика : [монографія] / І. О. Тарасенко. – К. : КНУТД, 2010. – 390 с.

Науковий керівник: Малярець Людмила Михайлівна, доктор економічних наук, професор, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ОБҐРУНТУВАННЯ РЕЗЕРВІВ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИТРАТ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Черняєва Олександра Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент, кафедра економіки та управління підприємством, Навчально-науковий інститут менеджменту, економіки та фінансів Президентського університету Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія управління персоналом»

Запорукою успіху сучасних промислових підприємств, набуття ними стійких конкурентних переваг в умовах мінливого зовнішнього середовища, є забезпечення оптимального рівня витрат на основі ефективних методів управління ними, що безпосередньо залежить від кількості, якості та точності інформації, якою володіє підприємство не тільки всередині, але й зовні. За таких умов одним з дієвих резервів оптимізації витрат підприємства виступає підвищення якості інформаційного забезпечення, яке є невід'ємною складовою всього процесу управління витратами.

Досліджуючи питання якості інформаційного забезпечення управління витратами (ІЗУВ), насамперед, доцільно розглянути основні поняття теорії «якості». В економічній літературі категорія якості розглядають у різних аспектах: філософському, економічному, технічному, інженерному, правовому, споживчому тощо. Проте, враховуючи відмітні особливості інформаційного забезпечення, розгляду підлягає лише окремий аспект якості - поняття якості з погляду виробника

(постачальника) і споживача інформації. За основу доцільно взяти визначення якості продукції, як сукупності характеристик об'єкту, що відносяться до його здатності задовольняти встановлені і передбачувані потреби [1, 2].

Розглянемо поняття якості з погляду того, чиї потреби знаходять задоволення, тобто споживача і другої сторони даного процесу — виробника. На думку, американського фахівця у області теорії якості Дж. Джурана [1, с. 59], необхідно брати до уваги два різні значення терміну «якість». Перше - це якість, орієнтована на споживача, тобто властивості, які викликають у людей бажання купити. В той же час є якість, що характеризує технічний рівень виготовлення продукції, - дефекти і відмови, необхідність переробок, і це буде друге значення терміну якість [2, с. 134].

Виходячи з вищезазначеного, якість інформаційного забезпечення являє собою сукупність параметрів (характеристик), здатних задовольняти певні потреби споживачів (користувачів) у запиті, змісті та засобах обробки інформації у встановлені терміни та з високим ступенем достовірності, надійності та достатності.

Особливе значення для якісного інформаційного забезпечення управління витратами промислових підприємств має методика визначення показників та рівня якості. За своїм змістом оцінка якості інформаційного забезпечення – це встановлення ступеня ефективності процесів збору, накопичення та обробки інформації, тобто якості її перетворення, а також ідентифікація можливих невідповідностей і виявлення причин їх виникнення [1, 2]. З огляду на зазначене, за показники якості інформаційного забезпечення управління витратами пропонується використовувати часткові параметри оцінки рівня ІЗУВ за певними блоками [3, с. 317]:

блок А - загальні параметри інформації про витрати (відображають якість отримання та передачі інформації, а також її потенційну цінність для процесів управління витратами);

блок В - функціональні параметри ІЗУВ (відображають рівень інформаційного забезпечення за функціями управління витратами промислового підприємства);

блок С - комунікаційні параметри ІЗУВ (відображають рівень ефективності руху і обробки інформаційних потоків про витрати, ступінь

обміну інформації між структурними підрозділами, рівнями управління підприємства, а також технологічність та ступінь комунікативності користувачів інформації);

блок D - організаційно-управлінські параметри ІЗУВ (відображають кваліфікаційні характеристики фахівців з інформаційного забезпечення, а також процеси організації та узгодженості управлінських функцій з ІЗУВ).

Отже, за критерій якості інформаційного забезпечення управління витратами можна вважати підвищення рівня ІЗУВ за кожним блоком параметрів, що сприятиме формуванню ряду позитивних наслідків для цілей управління витратами та діяльності підприємства в цілому (рис. 1).

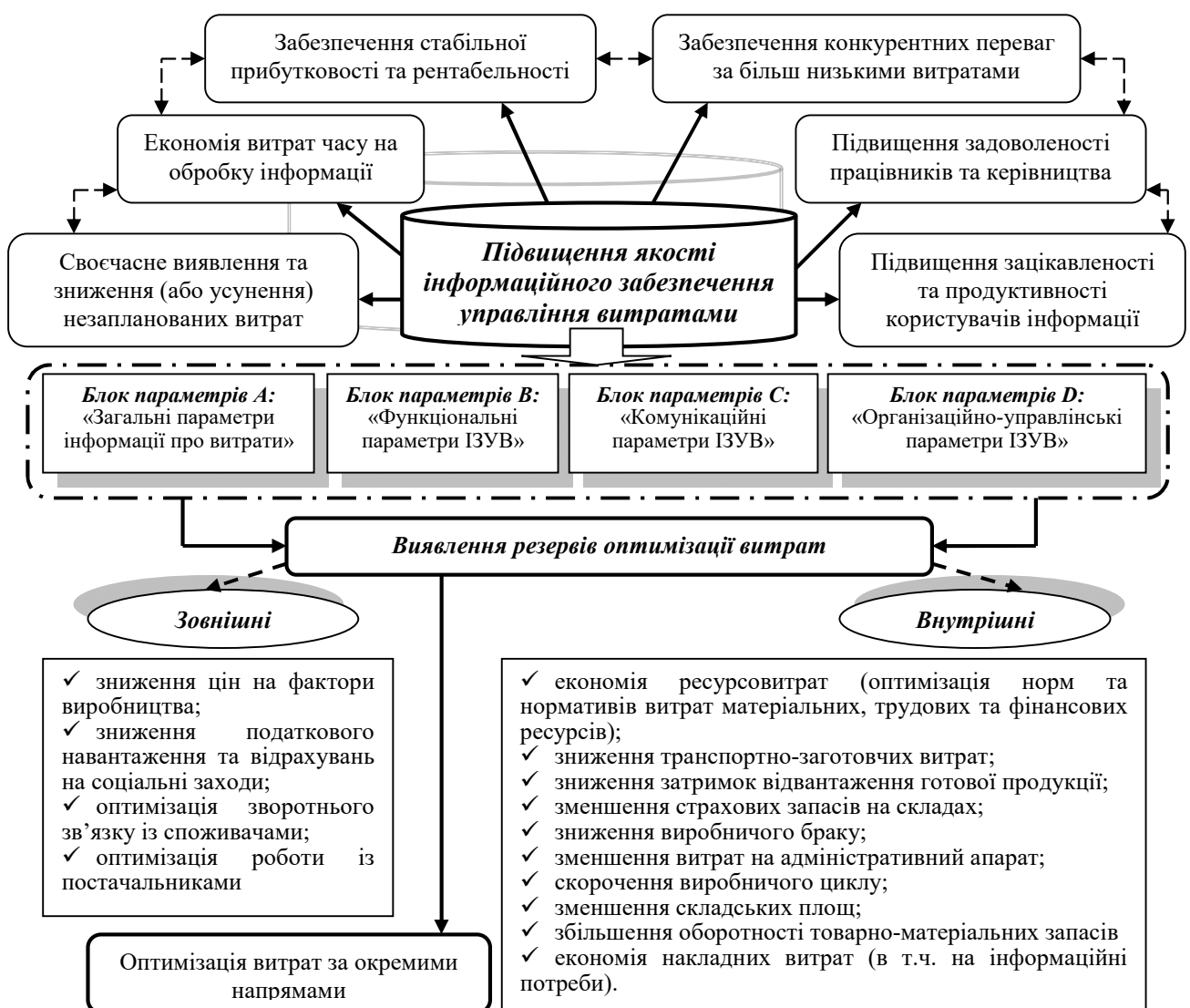

Рис.1. Напрями удосконалення управління витратами на основі підвищення якості його інформаційного забезпечення

Так, висока якість інформаційного забезпечення свідчить про повну, достовірну та своєчасну інформацію про витрати, яка надходить з

надійних джерел, та про можливості підприємства якісно її обробляти для подальшого використання. Володіючи такою інформацією, у керівництва промислового підприємства підвищується імовірність прийняття більш раціональних управлінських рішень в області оптимізації витрат за окремими напрямками, тим самим забезпечуючи стабільну прибутковість своєї діяльності та конкурентні переваги за низькими витратами. Результати таких рішень самі по собі підвищують задоволеність керівництва та працівників промислових підприємств.

Якісне інформаційне забезпечення також сприяє своєчасному виявленню та зниженню (або усуненню) незапланованих витрат, тобто по суті, дозволяє уникнути ризиків зниження прибутковості та ефективності діяльності внаслідок перевищення норм ресурсовитрат. Коли підприємство має високу якість інформаційного забезпечення, у користувачів інформації підвищується зацікавленість у своїй роботі та підвищується їх продуктивність.

Результатом підвищення якості інформаційного забезпечення управління витратами промислових підприємств є виявлення резервів зниження та оптимізації витрат, які умовно можна розділити на зовнішні та внутрішні. Такі резерви виявляються на етапі аналізу та діагностики ефективності витрат, які виступають підґрунтям для обґрунтування окремих напрямів їх оптимізації в майбутньому на основі впровадження інтегрованих автоматизованих інформаційних систем управління.

Таким чином, оптимізація витрат промислових підприємств за рахунок виявлених резервів можлива за умови підвищення якості інформаційного забезпечення управління витратами за такими основними напрямками:

- систематичного та регулярного відновлення інформації про витрати;
- підвищення контролю та удосконалення технології передачі інформації між підрозділами та зовнішніми каналами надходження;

- пошук більш доступної за вартістю інформації про витрати;

- створення системи забезпечення підприємств інформацією про зовнішній інформаційний простір на державному або регіональному рівнях та розміщення інформації в Інтернеті;

- технічного оновлення комунікаційних мереж для інформаційного забезпечення управління витратами;

запровадження єдиної корпоративної інтегрованої системи оформлення та передачі інформації;

підвищення рівня внутрішньої та зовнішньої безпеки при передачі та обробці інформації;

систематичного підвищення рівня професійного майстерства керівників та менеджерів та оволодіння знаннями про сучасні методики обробки інформації щодо управління витратами;

запровадження автоматизованих систем у всі бізнес-процеси промислового підприємства та їх інтеграція із загальною системою управління.

Таким чином, можна відмітити, що оцінка якості інформаційного забезпечення та виявлення напрямів її підвищення є невід'ємною складовою процесу управління витратами промислових підприємств та визначення резервів їх оптимізації, оскільки дозволяє визначити проблемні моменти як в процесі збору та накопичення інформації про витрати, так і в процесі її обробки і виведення результатів.

Список використаних джерел:

1. Захожай В.Б. Управління якістю: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.Б. Захожай, Н.Г. Салухіна, О.М. Язвінська, А.Ю. Чорний; за наук. ред. В.Б. Захожая. – К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2011.- 936 с.
2. Шепетова С.Е. Менеджмент и экономика качества: от естественного к формальному, от формального к естественному / С.Е. Шепетова. – М.: КомКнига, 2010. – 512 с.
3. Черняєва О.О. Сучасний інструментарій оцінки інформаційного забезпечення управління витратами підприємства / О.О. Черняєва // Проблеми модернізації України : [зб. наук. пр.] / МАУП. – К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008 – Вип. 4: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Українське суспільство: контури інновації», 30 березня 2017 р. / редкол.: М.Н. Курко (голова) [та ін.], 2017. – С. 316-319.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Дерикон Віта Володимирівна

студентка, Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Пронько Яна Миколаївна

студентка, Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

За сучасних умов розвитку економіки, соціальна відповідальність в управлінні набула вагомого значення у функціонуванні підприємств. Їх сталий розвиток характеризується трьома складовими: економічною, екологічною та соціальною. За умови ефективної діяльності суб'єктів господарювання ці складові повинні поєднуватись, але соціальна є найважливішою, оскільки впливає на всі етапи життєвого циклу підприємства та суспільства.

Питання розвитку теорії та практики управління персоналом в контексті соціальної відповідальності знайшли висвітлення в роботах зарубіжних та вітчизняних учених: Березіна І., Благова Ю., Грیشнової О., Друкера П., Залознова Ю., Івченко С., Керолла А., Колота А., Костишиної Т., Костіна А., Лібанової Е., Ліборакіної М., Мескона М., Назарової Г., Супрун Н., Туркіна С., Усатенко О. та ін.

Попри наявність вагомих результатів у сфері обґрунтування змісту та функцій соціально відповідального управління, розкриття напрямів розвитку соціального забезпечення, залишаються недостатньо обґрунтованими питання ролі підприємства в соціально відповідальному управлінні.

Як показує практика, для успішного функціонування підприємствам стає недостатньо орієнтуватися тільки на власні економічні інтереси. Зовнішнє середовище та потреби працівника вимагають соціально-відповідального ведення бізнесу. Концепція корпоративної соціальної відповідальності актуалізується серед вітчизняних підприємств і вимагає постійного вдосконалення.

Проаналізовані класифікаційні ознаки доповнюють уявлення про сутність соціально відповідального управління персоналу і дозволяють більш детально визначити параметри відповідних управлінських процесів. Відповідно соціальну відповідальність можна зобразити як сукупність обов'язків, які має підприємство перед різними суспільними групами (рис.1).

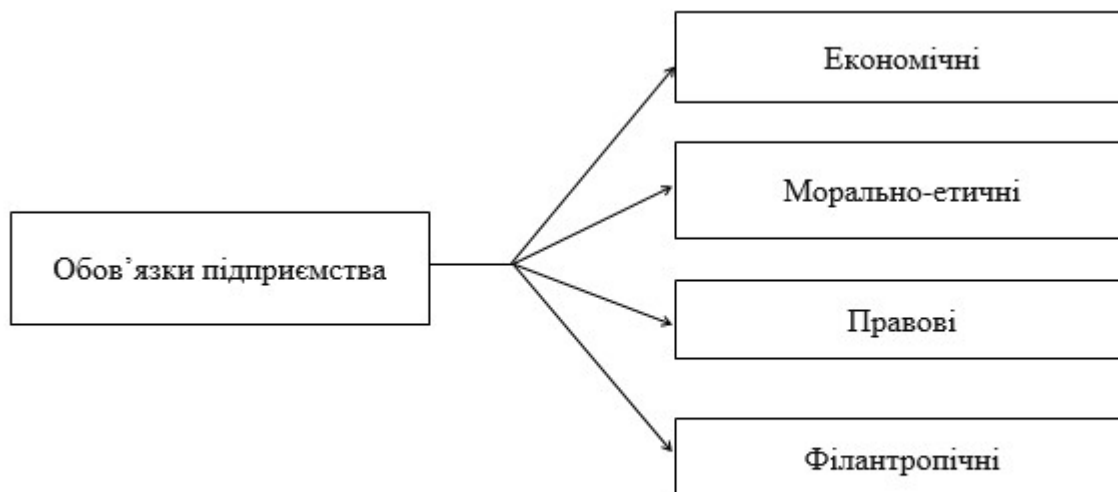

Рис. 1. Обов'язки підприємства в межах соціальної відповідальності

Економічна ефективність впровадження елементів соціальної відповідальності в системі управління підприємством полягає в підвищенні соціального ефекту. При цьому, кажучи про економічні вигоди соціальної відповідальності підприємства, треба зазначити, що вони найбільш чітко проявляються в фінансовій, маркетинговій та сфері управління персоналом. Морально-етичні обов'язки виховують почуття справедливості, поваги до людей, відчуття відповідальності за вчинки і прагнення гармонійних відносин на підприємстві. Правові обов'язки закликають дотримуватись законності. Філантропічні обов'язки передбачають здійснення корисної для суспільства діяльності.

Список використаних джерел:

1. Соціальна відповідальність : навч. посібник / [А. М. Колот, О. А. Грішнова, О. О. Герасименко та ін.]; за заг. ред. д. е. н., проф. А. М. Колота. – Київ : КНЕУ, 2015. – 519 с.]
2. Carroll, A. A. Three-Dimensional Conceptual Model of Corporate Performance / A. A. Carroll // Academy of Management Review. – 1979. – Vol.4. – № 4. – P. 497-505.

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ

Панченко Олена Олександрівна

студентка магістратури економічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Чухліб Алла Василівна

кандидат економічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Динамічність і багатовекторність бізнес-середовища, наявність величезної кількості конкуруючих підприємств, прагнення завоювати і утримати лідерство на ринку - все це зумовлює необхідність використання ефективних управлінських технологій, що сприяють збереженню фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. Управління грошовими потоками – це, насамперед, інструмент для отримання прибутку. Ефективне управління грошовими потоками сприяє збалансованості надходжень і витрачання грошових коштів, оптимізації витрат шляхом правильного розподілу ресурсів, стабільному фінансовому стану, підвищенню платоспроможності та ліквідності підприємства. Обґрунтування управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності використання грошових потоків, потребує відповідного обліково-аналітичного забезпечення і можливості оперативного здійснення розрахунків альтернативних варіантів.

Обліково-аналітичне забезпечення управління грошовими потоками являє собою систему збору, систематизації, угруповання інформації щодо грошових потоків у необхідному розрізі відповідно до потреб управління.

Система управління грошовими потоками впливає на ефективність діяльності підприємства та є необхідною для мінімізації витрат виробництва, раціонального використання активів, забезпечення фінансової стійкості підприємства. Обґрунтований розподіл потоків грошових коштів призводить до створення безперебійних виробничих циклів на підприємстві та сприяє зростанню обсягів готової продукції. У

той час, недотримання графіка платежів негативно відбивається на створенні запасів сировини і матеріалів, рівні продуктивності праці, якості виробленої та реалізованої продукції, становищі підприємства на ринку і т. ін.

Обліково-аналітичне забезпечення – найвагоміша складова інформаційного забезпечення. Обліково-аналітичне забезпечення повинно надавати користувачам якісну інформацію, в іншому разі її корисність буде нижче, ніж витрачені ресурси [1]. Створення єдиної інформаційної бази обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками на практиці можливо шляхом розробки системи різних форм внутрішньої звітності про грошові потоки [3].

Для оперативного управління грошовими потоками доцільно впровадити в обліково-аналітичне забезпечення суб'єкта господарювання відомість, що відображає джерела надходжень і напрямків відтоку грошових коштів підприємства за видами діяльності [1]. Такого роду відомість джерел надходжень і витрачання грошових коштів дозволяє своєчасно виявити період, коли у підприємства утворився надлишок коштів, що сприятиме оперативному прийняттю рішення щодо раціональної синхронізації надходжень і витрачання грошових коштів [3].

Застосування на практиці даної форми обліку надходжень і витрачання грошових коштів дозволить вирішити такі завдання:

1. сформувати інформаційну базу про щоденний рух грошових потоків за різними видами діяльності;
2. розраховувати потреби в короткостроковому фінансуванні (залученні позикового капіталу);
3. своєчасно і оперативно виявляти обсяг тимчасово вільних грошових коштів підприємства, що сприятиме підвищенню ефективності управління грошовими ресурсами та отриманню максимального доходу.

Таким чином, ефективність функціонування системи управління на підприємстві знаходиться в прямій залежності від системи обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками, що дає змогу:

- визначити зміни в чистих активах підприємства, його фінансову структуру і здатність впливати на величину і своєчасність грошових потоків з метою адаптації до мінливих чинників внутрішнього і зовнішнього бізнес-середовища;

- визначати потребу в додатковому залученні коштів ззовні;
- оцінювати здатність підприємства впливати на величину і регулярність грошових потоків та можливість отримувати позитивні грошові потоки в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Кошельок Г.В. Інформаційне забезпечення аналізу грошових потоків підприємства/ Г. В. Кошельок// Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – Вип. 3. – С. 232-239.
2. Литвинчук Т.В. Грошові потоки в системі управління підприємством/ Т. В. Литвинчук // Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – № 6. – С.86–90.
3. Удосконалення методики та організації обліково-аналітичної роботи в сучасних умовах господарювання : монографія / Гоголь Т. А., Нехай В. А., Онищенко В. П. [та ін.] за наук. ред. д.е.н., проф. Маргасової В.Г., к.е.н., доц. Гливенко В.В. – Київ: Кондор-видавництво, 2016. – 244 с.

ІСТИННА СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЇ «ПРИБУТОК» ТА ЇЇ НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ

Мямлін Владислав Віталійович

доктор технічних наук, професор Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

Мямлін Сергій Віталійович

доктор технічних наук, професор, філія «Науково-дослідницький і конструкторсько-технологічний інститут залізничного транспорту ПАТ «Укрзалізниця»

Про категорію «прибуток» написано вже дуже багато робіт, і, практично, всі автори розглядають цю категорію, як найважливішу складову економічного процесу, від наявності та величини якої залежить подальший розвиток кожного конкретного підприємства й загальний добробут всього суспільства. Більшість звичайних людей так само сприймають цю категорію. Таким чином, під впливом сучасної економічної освіти й прийнятих законодавчих документів в цій сфері, склалася досить стійка загальна думка про величезну користь для розвитку суспільства цієї економічної категорії. Всі мріють отримувати прибуток, радіють, коли він є та прагнуть його витратити з вигодою для себе. На наш же погляд, ця думка є глибоко помилковою. Автори абсолютно впевнені в тому, що визнання та фетишизація категорії «прибуток» є загальною мимовільною оманю, що «завдяки» наявності саме цієї категорії й виникають негативні явища в економіці, а саме: інфляція, постійна нестача грошей для придбання товарів, продукція не знаходить збуту, зростає безробіття, гальмуються економічні процеси. Автори вважають, що по суті справи, категорія «прибуток» - це ретельно продумана хитра приманка, яка виконує роль «морквини для віслучка».

Автори вже неодноразово в своїх наукових публікаціях зверталися до цієї теми [1-6]. Мета даної роботи не тільки розвіяти міф про «благотворний» вплив категорії «прибуток» на розвиток економіки, а й внести остаточну ясність у цю проблему, висвітивши її не тільки

негативну, а й, навіть, антинаукову сутність, яка дуже сильно гальмує розвиток економічних процесів в суспільстві.

Почнемо з риторичного запитання: хто-небудь коли-небудь замислювався про те, звідки ж береться «прибуток» і яке ж джерело його походження?

Абстрактний математичний аспект свідчить про те, що «прибуток» - це є просто додатна різниця між доходами від реалізації продукції та витратами на її виробництво. Якщо ця різниця від'ємна, то ми маємо справу зі збитками.

А ось про аспект появи «прибутку» в грошовій (матеріальній) формі, мало хто замислювався, хоча всім добре відомо, що постійно здійснюється емісія, та в обіг надходять додаткові суми грошей. Так ось, тільки завдяки цій емісії й з'являється можливість отримання того ж самого «прибутку», про який і йдеться в підручниках. Тобто, по суті справи, цей «прибуток» просто штучно «створюють» або «виготовляють». Якщо його не «виготовляти», то його і не буде - сучасна «фінансово-прибуткова» економічна модель просто перестане функціонувати, тому що відразу ж не вистачатиме грошей на купівлю товарів. В даний час «товарно-фінансова» система організована таким чином, що одні підприємства (яких в світі величезна кількість) виготовляють реальні товари та надають реальні послуги, а інші (яких одиниці) - «виготовляють прибуток», тобто, просто-напросто друкують гроші. Всі добре знають, в якій країні знаходиться світовий емісійний центр. Правда, при цьому вважається, що емісія грошей потрібна в зв'язку з випуском великої кількості товарів, для купівлі яких і потрібні додаткові гроші. Це також глибока всесвітня омана.

У загальному випадку всі економічні теорії можна розділити на два типи, в залежності від того, на яке питання намагається дати відповідь кожна з них:

- або, як фінансистам і підприємцям в умовах «фінансово-господарської» діяльності, підверженої всім «стихіям ринку», миттєво отримати побільше грошей, а іншим членам суспільства «звести кінці з кінцями» і постаратися не померти з голоду?

- або, як створити справедливий устрій життя всього суспільства, в якому б здійснювалася реальна рівність можливостей всіх його членів, були б відсутні інфляція та безробіття, не було б дефіциту бюджету, людям би не потрібно було думати про завтрашній день, але було б

достатньо товарів, продуктів і послуг, люди розвивалися б духовно та фізично, жили б довго та щасливо.

Всі без винятку теорії Заходу орієнтовані саме на перший тип. Ці теорії є аморальними і егоїстичними. Вони створені для збагачення тільки невеличкої купки людей, а не всього суспільства в цілому. Зараз добре видно, що спираючись на ці теорії, суспільство зайшло в глухий кут, світові «фінансово-економічні» кризи не припиняються, більш того, - вони вже поширюються на екологічну, демографічну, соціальну та духовну сфери.

Майбутнє людства, для збереження життя на землі, обов'язково повинно бути орієнтоване на економічні теорії другого типу.

Тут треба звернути увагу на прямий зв'язок між істиною, красою та моральністю, з одного боку, і функціональністю, з іншого боку. Істина, краса та моральність - це по суті справи одне і те ж. Інженерам-авіаконструкторам, наприклад, дуже добре відомо, що гарний літак має чудові льотні якості, а некрасивий - погані. Або інший приклад: падаюча крапля води, з метою найбільш ефективного подолання повітряного середовища, набуває красиву обтічну форму. Вона падає не в вигляді стовпчика, плями або аерозолі - вона набуває певної обтічної форми, яка є дуже красивою і, отже, функціональною. І так у всьому, що красиве – те і правильне. Тому і для ефективного функціонування, модель економіки теж повинна бути красивою і моральною.

Докладний аналіз появи та руху грошових мас при різних макроекономічних схемах, проведений авторами за допомогою комп'ютерного моделювання, яскраво свідчить про те, що в світі навмисно створена така економічна модель, при якій весь час не вистачає грошей, і тому їх треба весь час «додруковувати». Така ситуація вигідна, насамперед, тим учасникам фінансового ринку, які володіють приватним "друкарським верстатом". Щоб створити таке становище, і була всьому світу нав'язана «прибутково-фінансова» економічна модель, яка продовжує активно пропагуватися теоретиками від економіки за допомогою псевдонаукових економічних теорій, згідно наміченого плану.

Існуюча «прибутково-фінансова» економічна модель є несправедливою, антилюдською й аморальною. По суті справи, це навіть не модель, а деякі правила гри, які були придумані та впроваджені в суспільну свідомість в інтересах невеликої жменьки фінансових олігархів.

А сучасна економічна наука тільки активно «лле воду на млин» організаторів цієї «прибутково-фінансової» економічної моделі.

Через категорію «прибуток» виникає суперечність між вартістю товарів і кількістю грошей, які можуть бути спрямовані на їх придбання. Останніх завжди не вистачає – бо, як відомо, частина не дорівнює цілому. Таким чином, ця категорія вигадана для того, щоб створювати дефіцит грошей на ринку, що обов'язково потребує їх додаткових емісій. З цього можна зробити висновок, що таким чином забезпечується постійна робота «друкарського верстата». Для цієї мети і була вигадана та впроваджена в суспільну свідомість і в життя категорія «прибуток». Яка б кількість грошей не знаходилася б в обігу, їх завжди буде не вистачати для придбання товарів. Що ми і маємо насправді. Тому вирішення проблеми бачиться не в постійному збільшенні кількості грошей в обігу, а в збалансованості «товарної» та «грошової» систем, що абсолютно неможливо при наявності «прибутку».

Насправді ж ніякого «прибутку» в Природі не існує. Маса земної кулі, наприклад, не змінюється. Це добре підтверджує закон збереження речовини. Ніщо нізвідки не виникає і нікуди не зникає. Так само і в економіці - якщо з'являється «прибуток», значить хтось його «виготовляє». При цьому, знов виготовлені гроші, спочатку надходять у власність їх виробників, а потім за допомогою купівлі-продажу, з'являються вже на ринку. А колишні господарі грошей стають тепер власниками нових заводів, пароплавів та ще багато чого іншого. Як бачимо, спочатку вигадується дуже хитра схема-модель, спрямована на несправедливий розподіл матеріальних благ, а потім суспільству, під прикриттям псевдонаукових теорій, намагаються довести її корисність для розвитку економіки.

Дана «прибутково-фінансова» економічна модель є найпотворнішою, тому і непрацездатною, і кризоутворюючою. В даний час для людей, через прийняті правила «фінансово-економічної» моделі, створили якесь життя, і кажуть, що іншого життя немає. Хоча насправді, правила гри можна змінити на краще, і життя відразу поліпшиться. Якщо відмовитися від категорії «прибуток», то повністю змінюється функціонування економічної Моделі, вона стає збалансованою і починає стабільно функціонувати в інтересах всього суспільства.

А тим країнам, де, як людям здається, існує «земний рай», просто

надаються гроші для деякого розвитку, з метою створення «димової завіси», щоб виникало враження, що раз, при одній і тій же «фінансово-прибутковій» економічній моделі, люди в різних країнах живуть по-різному, то, мабуть, проблема полягає в місцевих урядах та в їх невмінні проводити «правильні» економічні реформи.

Відхід від категорії «прибутку» - це один з головних кроків на шляху до побудови нової «фінансово-економічної» реальності, яка сприятиме якнайшвидшому підвищенню добробуту людей та процвітання всього суспільства. Таким чином, можливі й інші «фінансово-економічні» Моделі, які будуть функціонувати в інтересах всього суспільства, але ж, на жаль, широкого висвітлення в пресі, з відомих причин, такі Моделі не отримали. Однією з таких моделей є Модель Високоєфективної Національної Економіки, в якій усунуті всі існуючі «фінансово-економічні» протиріччя [2,5-6]. При використанні цієї економічної Моделі повністю зникають негативні чинники, властиві сучасним економічним моделям: відпадає необхідність в постійній емісії грошових засобів, повністю зникає інфляція, немає дефіциту бюджету, здійснюється швидкий обіг грошової маси. Але найголовніше полягає в тому, що в результаті усунення негативних чинників, економіка починає розвиватися колосальними темпами. Україна, як, втім, і будь-яка інша держава, схильна до впливу всіх негативних факторів, могла б легко перейти на пропоновану Модель господарювання. Звичайно, слід враховувати і той факт, що організатори нинішньої світової «фінансово-економічної» системи ніколи не відмовляться від того, щоб позбутися подальшого отримання незаслужених благ, які обчислюються астрономічними сумами. Тому будь-які радикальні зміни в структурі моделі ними не допускаються і жорстко контролюються - можливі тільки невеличкі «косметичні» перетворення, які абсолютно не зачіпають основну конструкцію всієї побудованої економічної «споруди» та ні на що, насправді, не впливають.

Але ж економічне життя держави дуже швидко може змінитися на краще, якщо перейти на пропоновану Модель господарювання. До того ж не потрібно довго чекати результатів - покращення почнуться відразу після впровадження. Таким чином, сучасне суспільство має вирішити для себе, чи буде воно продовжувати і далі «танцювати під чужу фінансову дудочку», і постійно відчувати на собі всі негативні сторони сьогоднішньої економічної реальності, або ж готове перейти на

справжнішню економічну Модель, при цьому раз і назавжди покінчити з «фінансово-економічними» кризами, і в найкоротші терміни вийти в світові економічні лідери.

Список використаних джерел:

1. Мямлін В. В., Мямлін С. В. Як Україні запустити потужний економічний «двигун»? Газета «Світ», № 3-4, січень 2018. С. 3.
2. Мямлин В. В. Сущестующая прибыльно-финансовая модель хозяйствования - основная причина кризиса мировой экономической системы и краха финансовой системы//Вісник Дніпропетр. нац. ун-ту залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна. 2008. Вип. 25. Дніпропетровськ : Вид-во ДНУЗТ, 2008. С. 241-247.
3. Мямлин В. В. К вопросу о категории прибыли // Вісник Дніпропетр. нац. ун-ту залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна. 2010. Вип. 29. Дніпропетровськ : Вид-во ДНУЗТ, 2010. С. 268-279.
4. Мямлин С. В., Мямлин В. В. Категория «прибыль» и ее антинаучная сущность // Глобальні виміри захисту економічної конкуренції : Матер. II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28.02.2018 р.). Київ : ТОВ «Тенар», 2018. С. 80-83.
5. Модель високоєфективної національної економіки [Електроний ресурс] Режим доступу: <http://ndch.diit.edu.ua/ua/innovative/model-vysokoeffektivnoy>
6. Пшинько А. Н., Мямлин В. В., Мямлин С. В. Переход на модель високоєфективної національної економіки – реальний путь решения экономических проблем в государстве//Вісн. Дніпр. нац. ун-ту залізн. трансп. ім. акад. В.Лазаряна. 2012.Вип.41. Дніпропетровськ: Вид-во ДНУЗТ, 2012. С.282-291.

СОЦІАЛЬНА НАПРУЖЕНІСТЬ ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНЕ ПОНЯТТЯ

Погосян Луїза Оганесівна

аспірантка, Харківський національний економічний університет імені С. Кузнеця

В сучасному науковому світі все більше актуальним є вирішення прикладної задачі оцінки, аналізу та прогнозування соціальної напруженості. Питання аналізу природи виникнення її чинників,

показників та наслідків займаються вчені з різних напрямків наукової діяльності. Причиною зацікавленістю питанням соціальної напруженості є її складна система взаємозв'язків, яка формується на різних рівнях, починаючи від мікрорівня (міжособистісних відносин) так і закінчуючи макроекономічними показниками розвитку країни та світу. Безумовно, багато експертів наголошують на тому, що прояви соціальної напруженості обумовлені певними факторами, таких, наприклад, як задоволеність населення розвитком соціально-економічної ситуації від мікрорівня (сім'ї або підприємств) до макрорівня (забезпечення соціальної безпеки державою і екологією). Кожний рівень та ланка суспільства відображає собою реакцію населення або окрема верстви населення і соціогруп на сформованому обстановку чи можливий варіант розвитку, в результаті котрих вони не здатні задовольнити певні потреби які мають велике значення для них.

Існує безліч тлумачень цьому поняттю. Про те це поняття міждисциплінарним та повинне досліджуватися як комплексна модель в якій можливе домінування деяких факторів для певних систем.

На сьогоднішній день великою кількістю вченими було розглянуто питання, пов'язані з різними проявами соціальної напруженості в різних сферах діяльності людини. Дослідженням соціальної напруженості займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: Анікін В.В. [1], Анікіна Л. А. Артеєв А. В. [2], Артеменко В. [3], Григаса Р. [4], Давидова А.А. [5], Дюркгейма Е. [6], Іванова О. В.[7], Кизим М.А. [8], Клебанова Т. С., Метрона Р., Пирогов І. В.[9], Пірсона Т.[10], Плюсоціальної напруженості на Ю.М., Попов. Ст. Н, Рязанцева.В. [11], Сорокіна П., Шульца Е., Узунов В., Долوماتов М. Ю., Головенько В. А., Мартинов.В., Мещерякова Е. М.[12]. Про, те на сьогодні все ще не існує чіткого розуміння як вимірювати рівень соціальної напруженості, оцінювати, виявляти загрозовий рівень та попереджати наслідків.

Різноманітність тлумачення соціальної напруженості ґрунтується на різних наукових напрямках та є сферою міждисциплінарних досліджень: економіки, політології, конфліктології, соціології, психології, соціальної філософії, історії. Тобто дослідження, оцінка та аналіз та прогнозування соціальної напруженості є міждисциплінарним об'єктом досліджень.

За результатами аналізу літератури з питань соціальної напруженості не виявлено методу або алгоритму що дозволяв би оцінити соціально

напруженість не тільки як міждисциплінарну проблему, але навіть в кожному з направлених наукової діяльності не існує єдиної думки або алгоритму оцінки соціальної напруженості. Відповідно до цього існує потреба у розробці алгоритму оцінки соціальної напруженості хоча би з точки зору економіки та наслідків для неї з метою запобігання негативного впливу соціальної напруженості на економіку.

Список використаних джерел:

1. Ильин Владимир Александрович, Гулин Константин Анатольевич Социальная напряженность в регионе: причины и тенденции // Проблемы развития территории. 2006. №3. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnaya-napryazhennost-v-regione-prichiny-itendentsii>
2. Артеев А. В. Социальная напряженность : региональный опыт измерения [Электронный ресурс] / А. В. Артеев, В. Б. Житенев // Чиновникъ. – 2000 – № 3(9). – Режим доступа к журн.: <http://www.chinovnik.uara.ru/modern/issue.php?id=9>
3. Артеменко В. Методи інтегральної оцінки якості життя населення в управлінні регіональним розвитком / В. Артеменко // Регіональна економіка. – 2002. – № 1. – С. 166–177.
4. Григас, Р. Контуры социологической концепции полей социальной напряженности... С. 29–35.
5. Давыдов А. А. Измерение социальной напряженности / А. А. Давыдов, Е.В. Давыдова. — М: ИС РАН, 1992.
6. Дюркгейма Е. Правил социологического метода 1919 года
7. Иванова, О. А. Конфликтология в социальной работе / О. А. Иванова, Н. Н. Суртаева. — М. : Издательство Юрайт, 2015. — 282 с.
8. Кизим Н. А., Программно-целевой подход к государственному управлению социальной напряженностью в регионах страны: Монография / Н. А. Кизим, В. В. Узунов. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2008. – 204 с.
9. Пирогов И. В. Социальная напряженность : Теория, методология и методы измерения: дисс. ...кандид. социол. наук - Иваново, 2002. – 177с.Самойлов М. Г., Шамина Е. В. (Рыбинск)
10. Пирсон Т. Теория коллективного поведения. -М.: Наука, 1972. -С.34.

11. Диагностика социальной напряженности в обществе: региональный аспект / Под ред. П.В. Акинина, С.В. Рязанцева. – Ставрополь: Сервисшкола, 2002. –240 с.
12. Мещерякова Екатерина Михайловна Мониторинг социальной напряженности и реализация функций управления социальными системами// Вестник ЧГУ. 2007. №3. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/monitoringsotsialnoy-napryazhennosti-i-realizatsiya-funktsiy-upravleniya-sotsialnymisistemami>

ІНДИКАТОРИ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

Баланюк Максим Вікторович

аспірант, Національний університет водного господарства та природокористування

Принципи, необхідні для формування ефективної структури банківського сектору тісно пов'язані з індикаторами фінансової стабільності банківського сектору. Порушення принципів спричиняє фінансову нестабільність.

В умовах глобалізації світової економіки для моніторингу системних ризиків у фінансовій системі та банківському секторі Міжнародним валютним фондом була запропонована система «Індикаторів фінансової стабільності», що включає 12 основних та 28 рекомендованих індикаторів для таких секторів: депозитних корпорацій (банків), інших фінансових корпорацій, нефінансових корпорацій, домашніх господарств, ринку ліквідності, ринку нерухомості[1, 2].

В Україні координатором робіт з компіляції індикаторів фінансової стабільності визначено Національний банк України за погодженням з Державним комітетом статистики України та Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України. Наразі, відповідно до методології Міжнародного валютного фонду Національним банком України розраховуються та поширюються дані за 12 основними та 10 рекомендованими індикаторами фінансової стабільності банківського сектору, які повністю відображають рівень дотримання учасниками банківського сектору вищенаведених принципів (табл. 1).

Компіляція та поширення Національним банком України індикаторів фінансової стабільності банківського сектору відповідно до методології Міжнародного валютного фонду сприяють удосконаленню системи моніторингу фінансової стабільності банківського сектору, через надання можливості оцінювати виконання банківською системою основних функцій на макроекономічному рівні.

Індикатори фінансової стабільності банківського сектора

№	Індикатори	Опис індикаторів
Основні індикатори фінансової стабільності		
1	Достатність капіталу	Співвідношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів
		Співвідношення регулятивного капіталу I рівня до зважених за ризиком активів
		Співвідношення недіючих кредитів за мінусом резервів до капіталу
2	Якість активів	Співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів
		Співвідношення кредитів за секторами економіки до сукупних валових кредитів
3	Доходи та рентабельність	Співвідношення чистого доходу до середніх сукупних активів (рентабельність активів)
		Співвідношення чистого доходу до середнього капіталу (рентабельність капіталу)
		Співвідношення процентної маржі до валового доходу
		Співвідношення непроцентних витрат до валового доходу
4	Ліквідність	Співвідношення ліквідних активів до сукупних активів (коефіцієнт ліквідності активів)
		Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань
5	Чутливість до ринкового ризику	Співвідношення чистої відкритої позиції в іноземній валюті до капіталу
Рекомендовані індикатори фінансової стабільності		
Депозитні корпорації (банки)	Достатність капіталу	Співвідношення капіталу до активів
	Доходи та рентабельність	Співвідношення витрат на утримання персоналу до непроцентних витрат
		Співвідношення прибутків (збитків) за фінансовими інструментами до валового доходу
		Співвідношення між базовими ставками за кредитами та депозитами
	Ліквідність	Співвідношення між найвищою та найнижчою міжбанківськими ставками
		Співвідношення депозитів клієнтів до сукупних валових кредитів (крім міжбанківських)
	Якість активів	Співвідношення кредитів в іноземній валюті до сукупних валових кредитів
		Співвідношення великих ризиків до капіталу
		Співвідношення кредитів за географічним розподілом до сукупних валових кредитів
		Співвідношення зобов'язань в іноземній валюті до сукупних зобов'язань

Джерело: складено автором на основі даних [1, 2]

Світова фінансова криза негативно діє на українську банківську систему. Тому набувають актуальності питання забезпечення фінансової стійкості нашого банківського сектора в умовах внутрішньої та

зовнішньої нестабільності. Усунути це питання неможливо без дослідження сутності, видів та причин банківських криз та без використання антикризових заходів.

Для країни важливо, щоб банківський сектор, одночасно із ефективною діяльністю, перманентно розширював свій позитивний системний вплив на національну економіку, сприяв підвищенню її продуктивності, покращував умови для росту якості життя населення.

Список використаних джерел:

1. Індикатори фінансової стабільності [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.bank.gov.ua.
2. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків», схвалені постановою Правління Національного банку України від 15.03.2004 р. № 104 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.bank.gov.ua.

ПРИНЦИПИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Мискін Юрій Ігорович

кандидат економічних наук, доцент, Університет державної фіскальної служби України

За результатами осмислення концептуальних засад соціалізації бюджетної політики України нами запропоновано дві групи принципів: базові (мозаїчності, Богоцентризму, коеволюції, тандемності, справедливості, науковості, гуманізму, демократизму, історизму, матеріалізму, безперервності, реальності, системності, комплексності, передбачуваності, гнучкості, збалансованості інтересів, відповідальності держави за стан формування бюджетної політики, рівності юридичних і фізичних осіб перед законом, законності, Оккама, неупередженості (об'єктивності), взаємної відповідальності держави, юридичних і фізичних осіб, компетентності, транспарентності, ефективності, результативності, відповідальності, зіставності і порівняльності, обов'язковості, гласності) та специфічні (ключові для соціалізації бюджетної політики).

Розглянемо детальніше специфічні принципи соціалізації бюджетної політики.

1. Визначеність та обґрунтованість цілей бюджетної політики. Визначеність цілей бюджетної політики передбачає їх чітку ідентифікацію у розрізі конкретного часового горизонту ще до початку реалізації останньої. Під обґрунтованістю цілей розуміється їх формалізація у вигляді конкретних показників (системи показників) та їх значень.

2. Забезпечення спрямованості бюджетної політики на підвищення рівня екологічних, соціальних та економічних стандартів життєдіяльності людей. Даний принцип передбачає, що удосконалення бюджетної політики повинно здійснюватися з усвідомленням, що остання не є самоціллю, а підпорядкована підвищенню рівня екологічних, соціальних та економічних стандартів життєдіяльності людей.

3. Послідовність у формуванні та реалізації бюджетної політики на основі синергетичного підходу до діалектики фіскальної соціології. Цей принцип ґрунтується на усвідомленні, що процес удосконалення є безкінечним і кожен наступний етап модернізації повинен спиратися на чинну фактично-діючу модель формування і реалізації бюджетної політики.

4. Відображення у рамках бюджетної політики стану та перспектив розвитку її фіскально-регуляторного потенціалу. Даний принцип базується на логіці, згідно якої в основі бюджетної політики знаходиться її фіскально-регуляторний потенціал. У свою чергу, від стану і перспектив розвитку останнього залежить ефективність формування та реалізації бюджетної політики країни.

5. Облік та оцінка наслідків реалізації бюджетної політики на основі її фіскально-регуляторного потенціалу. Згідно даного принципу моніторинг ефективності бюджетної політики потрібно здійснювати через механізм обліку та оцінки фіскально-регуляторного потенціалу останньої.

6. Забезпечення довіри суспільства до формування та реалізації бюджетної політики за рахунок підвищення рівня культури державного управління та податкової культури. Даний принцип передбачає першочерговість та першопричинність підвищення рівня культури адміністративної діяльності та податкової культури по відношенню до забезпечення довіри суспільства бюджетній політиці як необхідної та обов'язкової умови соціалізації останньої.

7. Особистісна активність усіх учасників бюджетної політики. Цей принцип ґрунтується на наданні можливості кожному громадянину особисто ознайомитися із стратегічними цілями, фактичним станом фіскально-регуляторного потенціалу та ефективність управління бюджетною політикою.

8. Двосторонньої взаємодії громадськості та суб'єктів управління бюджетною політикою держави. Згідно даного принципу будь-які ініціативи суб'єктів управління бюджетною політикою у контексті змін останньої повинні: по-перше, бути заздалегідь оприлюдненими і мати чітку кореляцію із стратегічними цілями, по-друге, підлягають обговоренню з громадськістю.

Таким чином, підпорядкування бюджетної політики України зазначеним принципам забезпечить ефективну трансформацію останньої у контексті підвищення рівня її соціалізації.

ІННОВАЦІЇ В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Штурмаревич Костянтин Ігорович

*студент, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

На сьогодні інновації відіграють для банків надзвичайно важливу роль, оскільки окреслюють напрями подальшого розвитку усього банківського сектору та економіки в цілому. Саме на інноваційних технологіях та ідеях базується стратегічне орієнтування банківських установ, а отже, банківські інновації виступають як метою, так і необхідною умовою довгострокового функціонування банківського ринку. Банківська система забезпечує ефективний розвиток і функціонування усіх галузей господарської системи України, регулює потоки грошових коштів, створює передумови для розширеного відтворення економіки. Саме тому, підвищення інноваційного потенціалу є актуальним.

Найважливішими та глобальними тенденціями банківських інновацій на сьогодні є такі напрямки:

1. Монетизація даних. Інформація виступає головним ресурсом сучасного бізнесу. Банківська аналітична інформація може значно

розширити і допомогти як самому банку, так і його клієнтам здобувати конкурентні переваги на ринку ("NedBank").

2. Соціальна складова. Одним з яскравих прикладів тенденції соціальної складової є залучення клієнтів до формування інноваційних напрямів роботи банку, покращення його клієнтоорієнтованості, створення єдиного з клієнтами бачення подальшого розвитку банку. Потреба більш індивідуального підходу до клієнтів, а не пропозиція стандартизованих пакетних рішень дуже актуальна в іноземних банків, оскільки відповідає сучасним очікуванням клієнтів (наприклад італійський банк "Widiba").

3. Автоматизація. Досягнення автоматизації дозволяє значно скоротити витрати банку, підвищити і пришвидшити сервісне обслуговування клієнтів, адже роботи не втомлюються, не потребують відпустки і заробітної плати і головне їх робота позбавлена емоційної людської складової. В Японії, до прикладу, роботи починають замінювати касирів. А UBS AG швейцарська глобальна фінансова компанія уже впровадила аналітичні послуги в режимі реального часу на базі IBM's Watson. Фактично Watson - це комп'ютерна система штучного інтелекту, що відповідає на запитання клієнтів. [2]

4. Доступність. Можливість здійснювати банківські транзакції 24 години на добу 7 днів на тиждень уже не інновація, але загальноприйнята послуга банків. Проте банки йдуть далі на зустріч своїм клієнтам, пропонуючи здійснювати зв'язок зі своїми клієнтами через будь-які онлайн медіа такі, як WeChat, Facebook Messenger, Google Hangouts та інші.

5. Інтернет-банкінг. Це не лише банківські он-лайн платформи, це цілі "фінансові екосистеми", які пропонуються клієнтам (наприклад виклик авто- банкомату від Idea Bank або банківський мобільний додаток, який керується голосом, для водіїв від CaixaBank). Особлива увага приділяється мобільним додаткам, оскільки телефон стає основним інструментом для здійснення більшості банківських та інших розрахункових операцій.

6. Безкарткові розрахунки. Тенденція здійснювати платежі без банківської картки лише за допомогою мобільного додатку набуває все більшого поширення. Деякі експерти прогнозують повну відмову від банківських карток у скорому часі.

7. Альтернатива банкам. Перспективним напрямом банківництва постає надання банківських послуг без безпосередньої участі у цьому процесі самих банківських установ. На ринок виходять так звані FinTech компанії, які замінюють банки у наданні колись зовсім банківських послуг. Такі компанії розробляють унікальні інноваційні пропозиції і пропонують більш гнучкі і часто вигідніші умови використання своїх продуктів. [3]

Напрямом глобальних банківських інновацій свідчить, що на перше місце у інноваційному розвитку виходять не лише технічні досягнення, але й соціальна складова. Можна виділити основні складові глобальних банківських інновацій:

1. Наростаюча автоматизація банківських процесів і перехід більшої частини банківської діяльності онлайн, в основному через мобільні додатки.

2. Поглиблення стосунків "банк-клієнт" на більш партнерські та клієнтоорієнтовані (наприклад, нагадування про дні народження та подарунки обрані для сім'ї чи друзів).

3. Інтеграція банківських операцій у нові сфери життя клієнтів (наприклад переказ батьками кишенькових грошей на електронний гаманець своїх дітей, який має вигляд іграшки). [1]

Основними напрямками українських банківських інновацій в останній час стали:

1. Доступність терміналів самообслуговування

2. Розрахунки через мобільний телефон.

3. Активізація присутності в соціальних мережах.

4. Розширення банківських операцій через інтернет та мобільний банкінг.

5. Режим роботи "24/7".

6. Електронна решта (послуга, коли решта в копійках переводиться на рахунок чи поповнює мобільний телефон клієнта).

7. Індивідуалізація потреб клієнтів (застосовується переважно для VIP-клієнтів банку). [4]

Але погоня за технологічними новинками може містити свої пастки. Адже інноваційна технологія може бути просто не сприйнята споживачами, а вкладені кошти не окупляться. Отже, необхідно, щоб банківська інновація була економічно доцільною для банку і корисною для клієнтів.

Таким чином, попри складну і не завжди прогнозовану економічну ситуацію саме банківські інновації здатні бути тим інструментом, що може забезпечити подальший розвиток українського банківського сектору. Розвиток та створення нових банківських інновацій відіграють важливу роль у діяльності комерційних банків не тільки для підтримки конкурентного рівня, але й насамперед для підтримки і залучення нових клієнтів.

А оскільки конкуренція на ринку банківських послуг висока, то вчасне впровадження інноваційних рішень стає важливим елементом конкурентної боротьби. Тому важливими є подальші дослідження у цьому напрямі, адже впровадження банківських інновацій дуже динамічний процес. До того ж не всі інноваційні рішення набувають масового характеру, а успішні банківські інноваційні рішення в одних країнах, можуть пройти непоміченими в інших.

Отже, важливими є подальші розвідки подальших банківських інновацій в Україні.

Список використаних джерел:

1. Огляд світових та українських фінтех-інновацій [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://fintech.unit.city/guide2018>.
2. Карта фінтех-стартапів України [Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://project.liga.net/projects/fintech/>.
3. Everything You Need To Know About The Top Five FinTech Trends Of 2018 Офіційний сайт Forbes [Електронний ресурс]- Режим доступу: <https://www.forbes.com/sites/quora/2018/09/25/everything-you-need-to-know-about-the-top-five-fintech-trends-of-2018/#2a76b3576b93>.
4. Каталог українських фінтех-компаній [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.fintech.finance/featured/15-silicon-valley-fintech-companies-every-bank-should-meet>.
5. Жердецкая Л.В., Городинский Д.И. «Развитие финансовых технологий: угрозы и возможности для банков» 2017.

Науковий керівник: Овсянникова Яна Олександрівна, кандидат економічних наук, асистент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАРАХУВАННЯ ПОДАТКІВ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Чусова Владислава Дмитрівна

студентка, Одеський національний економічний університет

Артюх Оксана Валентинівна

кандидат економічних наук, доцент, викладач кафедри бухгалтерського обліку та аудиту, Одеський національний економічний університет

Євроінтеграційні прагнення України зумовлюють нові вимоги до державного регулювання доходів населення, що у свою чергу спричиняє необхідність модернізації його інструментів та механізмів. Сучасні процеси реформування економіки України неможливі без якісних перетворень у системі оподаткування. Ефективно розроблена система оподаткування може стати активним засобом державного регулювання соціально-економічних процесів. Податок на доходи фізичних осіб виступає однією з найважливіших інструментів бюджетного механізму оподаткування та має велике значення в розподілі фінансових ресурсів між державою та населенням.

ПДФО є важливим компонентом податкових надходжень і загалом доходів бюджету держави, який використовують для розрахунку обсягу базової (реверсної) дотації у процесі горизонтального вирівнювання дохідної спроможності бюджетів та регулювання добробуту платників податку і діяльності податкових агентів [3]. Податок на доходи – це основний вид прямих податків, який стягується з доходів фізичних осіб (із заробітної плати, іншого доходу) та є основним бюджетоутворюючим податком для бюджетів різного рівня.

Відповідно до Податкового кодексу України (№ 2477-VIII від 03.07.2018) платниками податку є: фізична особа-резидент, яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи; фізична особа-нерезидент, яка отримує доходи з джерела їх походження в Україні; податковий агент. Базою оподаткування є загальний

оподатковуваний дохід – будь-який дохід, який підлягає оподаткуванню, нарахований на користь платника податку протягом звітного податкового періоду. Ставка податку становить 18 відсотків бази оподаткування щодо доходів, нарахованих у тому числі у формі заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які надаються платнику у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами.

ПДФО – це економічна категорія, що має багатовимірну характеристику: економічну та фінансову (відчуження частини власності платника на користь держави); політичну (узгодження інтересів різних верств суспільства); соціальну (зачіпає інтереси економічно активного населення країни; згладжує ступінь нерівності в доходах; впливає на рівень заощаджень населення, обсяг, динаміку і структуру внутрішнього попиту, якість життя, демографічні та інші показники соціальної сфери) [4, с. 217]. Таким чином, можна відмітити, що податок на доходи фізичних осіб відіграє значну роль у перерозподілі доходів громадян та забезпеченні фіскальної достатності бюджету.

Від розподілу податку на доходи фізичних осіб між основними ланками бюджетної системи значною мірою залежить бюджетне забезпечення реалізації функцій органів державної влади та місцевого самоврядування. Отже, необхідно посилювати фіскальну і регулювальну функції податку на доходи фізичних осіб.

Серед пріоритетів вдосконалення системи відрахувань визначається проблематика протидії причин, що стримують реалізацію вищезазначених функцій ПДФО: високий рівень тінізації національної економіки та безробіття; низький рівень податкової культури та зумовлене цим приховування реального обсягу доходів фізичних осіб шляхом виплати їм роботодавцями заробітної плати «в конверті» та невідображення потенційними платниками податку на доходи фізичних осіб у деклараціях повного обсягу доходів, отриманих із різних джерел; недоліки в чинному законодавстві, які є ризиком зростання податкового боргу зі сплати податку на доходи фізичних осіб у зв'язку із незаконною ліквідацією суб'єктів господарювання – юридичних осіб [3].

Оподаткування доходів населення є надзвичайно складним і неоднозначним, оскільки вимагає врахування великої кількості релевантних, нелінійно взаємодіючих факторів, а також постійних змін у

динамічному навколишньому світі. З 2013 року по 2015 рік діяла малопрогресивна модель оподаткування заробітної плати та інших прирівняних до неї виплат з двома ставками ПДФО, які у 2016 році були замінені на єдину ставку 18%, яка діє і в поточному році.

Сьогодні беззаперечним є розуміння факту, що важливе місце в доходах місцевих бюджетів об'єднаних територіальних громад займає ПДФО. Отже, він стає певним стимулюючим фактором до об'єднання громад в державі. Оскільки відповідно до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податкової реформи» від 28 грудня 2014 року, до доходів місцевих бюджетів об'єднаних територіальних громад віднесено 60 % податку на доходи фізичних осіб. Отже, його передача на локальний рівень активізує позитивні зміни в соціально-економічній сфері країни.

У цьому ракурсі недооціненим є той факт, що рівень надходжень податку на доходи фізичних осіб залежить від кількості офіційно працевлаштованих громадян громади. Відповідно, мінімальна заробітна плата або заборгованість з її виплати спричиняє значний дефіцит місцевих бюджетів. Таким чином, дуже важливим для громади є можливість основної групи населення отримувати заробітну плату на середньому і вищому рівні. Основна група соціально-культурних видатків здійснюється з місцевих бюджетів, а це свідчить, що за рахунок перерозподілу ПДФО повертається тим же громадянам у вигляді суспільних благ [1].

Ще однією специфічною складовою механізму оподаткування доходів фізичних осіб у вигляді заробітної плати є податкова соціальна пільга. Її зміст полягає у зменшенні бази оподаткування для осіб із низьким рівнем заробітної плати [2, с. 148].

Послаблення соціальної функції оподаткування доходів є одним з основних дестабілізуючих факторів вітчизняної податкової системи. Отже, основними аспектами механізму протидії недолікам ПДФО України є: зменшення податкового тягаря на малозабезпечених осіб, підвищення запровадженої базової ставки оподаткування особам з високими доходами та на товари розкоші, введення прогресивної шкали оподаткування, посилення системи контролю за сплатою податків шляхом дієвого контролю та аналізу декларацій про майновий стан всіх державних службовців та депутатів, забезпечення соціальної справедливості в оподаткуванні.

Список використаних джерел:

1. Вознюк О. Б. Податок на доходи фізичних осіб та його вплив на формування доходів місцевих бюджетів. Науковий вісник НЛТУ України. 2012. Вип. 22.4. С. 176-180.
2. Коцан Л.М. Трансформація системи регулювання доходів населення в Україні: дис... канд. екон. наук: спец. 08.00.03 / Л.М. Коцан; Національний університет водного господарства та природокористування. Рівне, 2018. 215 с.
3. Лободіна З. М. Податок на доходи фізичних осіб як інструмент впливу на соціально-економічний розвиток держави. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. Острог: Вид-во НУ «ОА», 2017. № 6 (34). С. 52–57.
4. Юрчишена Л. В. Податок на доходи фізичних осіб: механізм стягнення та джерело доходу бюджету України. Финансы, учет, банки. 2016. Вып. 1. С. 215-224.

ІНСТИТУЦІЙНА МОДЕЛЬ ВИРОБНИЦТВА ТА ЗНАНЬ ТНК

Бусарєва Тетяна Геннадіївна

*кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*

Найважливішим елементом розвитку світової економіки і міжнародних економічних відносин є транснаціональні корпорації (ТНК). В останні десятиліття їм приділяється багато уваги. Сьогодні немає жодного значного процесу в світовій економіці, що відбувався б без участі ТНК. Під визначенням ТНК розуміються підприємства (фінансово-промислові об'єднання), яким належать чи які контролюють комплекси виробництва або обслуговування, що знаходяться за межами тієї країни, в якій ці корпорації базуються, що мають велику мережу філій і відділень у різних країнах і що займають провідне становище у виробництві і реалізації того чи іншого товару.

Корпоративне знання - це знання, що створюється (або купується), що використовується і розповсюджується фірмою для досягнення поставлених перед нею цілей і рішення задач. Це результат витрачених співробітниками організації розумових, тимчасових і інших ресурсів або це зовнішнє знання, що купується корпорацією [1, стр.35]. Корпоративне знання складається з двох елементів: інноваційні знання - все нові знання, які фірма або сама створює, або залучає ззовні; рутинні знання - усталені знання фірми, які вона використовує в своїй повсякденній діяльності.

Рутинні знання представляють стереотипи поведінки, які дозволяють знижувати трансакційні витрати, полегшують вибір в умовах невизначеності. Інноваційні знання роблять фірму носієм інтерспеціфічного ресурсу, в деякому роді монополістом. З іншого боку, інноваційні знання сприяють зростанню трансакційних витрат, ризику невизначеності, а також виникнення умов для опортуністичного поведінки, що призводить до підвищення уразливості фірми.

Існують умови переходу інноваційного знання в рутинне:

- відповідність інноваційного знання сфері діяльності корпорації або її структурних підрозділів;

- необхідність даного знання співробітникам корпорації для підвищення ефективності їх праці;

- наявність фахівців достатнього рівня кваліфікації або можливість їх найму;

- корисність для корпорації (економія різних видів ресурсів, підвищення ефективності роботи відділу, корпорації).[2, стр.1085-1105]

Інший критерій класифікації корпоративних знань - ступінь їх формалізації:

1) формалізовані знання - знання, які можуть бути кодифіковані і передані засобами формальної мови від однієї особи іншій. До цього типу можна віднести знання, що містяться в будь-яких документах, представлені у вигляді таблиць, схем, графіків, формул. Ці знання можуть легко зберігатися і поширюватися;

2) неформалізовані знання - це знання, які не представлені у вигляді формальної системи або обчислення. Це можуть бути ідеї співробітників фірми, їх концепції та припущення, досвід, інтуїція, уміння, враження, думки, відносини, а також правила і норми ділового обороту, ніде не прописані, але припускаються і всім відомі. Ці знання набуваються на практиці і тільки частково можуть передаватися від однієї особи до іншої в залежності від здібностей людей до придбання нових знань.

Корпоративні знання проходять відбір. Це призводить до того, що частина знань залишається всередині корпорації і стає рутинним знанням, а інша частина експортується в зовнішнє середовище на оплатній основі, приносячи грошову користь корпорації [14]. Всі процеси, пов'язані з виробництвом і застосуванням знань всередині корпорації, можна розбити на етапи:

- виробництво інноваційних знань фірми;

- аналіз застосовності інноваційних знань (чи можливо завдяки новому знанню підвищити ефективність роботи корпорації або окремих її підрозділів);

- якщо позитивний ефект від застосування інноваційного знання всередині корпорації можливий, то нове знання перекладається в розряд усталених, або рутинних знань;

- якщо такий позитивний ефект неможливий, то кращим рішенням є експорт незатребуваного інноваційного знання в зовнішнє середовище на оплатній основі;

- крім експорту корпорація також запозичує із зовнішнього середовища нові знання, виробляти які самостійно корпорація не в змозі (або витрати виробництва корпоративних знань вище принесеної ними користі[3, стр.205-207]

На сьогодні найбільшої актуальності набула інституційна модель виробництва та управління корпоративним знанням організації . Групи інститутів формуються під впливом потреб підприємства при вирішенні виробничих завдань [9]. Важливе значення приймають інститути виробництва нових знань. Під інститутами виробництва нових знань розуміються правила і норми, що створюють умови для генерації необхідних організації нових знань. Але в економіці знань головне - не стільки створити нове знання, скільки продуктивно його використовувати. Тому доцільно запропонувати таку сукупність інститутів, що регламентують діяльність корпорації:

1) інститут використання знань - це усталені норми застосування знань співробітниками корпорації у своїй професійній діяльності;

2) інститут поширення знань пов'язаний з тим, що для підвищення ефективності роботи корпорації необхідно повсюдне поширення знань всередині корпорації;

3) інститут відносин з контрагентами - це усталені норми взаємодії корпорації з іншими господарюючими суб'єктами ринкових відносин ;

4) інститут перетворення знань являє собою сукупність норм, що дозволяють своєчасно доповнювати і оновлювати необхідні знання ;

5) інститут управління знаннями визначає напрямки діяльності, можливості і доцільності фінансування виробництва нових знань всередині корпорації ;

6) інститут впливу зовнішнього середовища пов'язаний з тим, що сукупність економічних, політичних, соціальних, екологічних та інвестиційних умов в місці знаходження корпорації істотно впливає на її діяльність;

7) інститути імпорту - експорту знань регламентують правила взаємодії корпорації з фірмою - виробником і фірмою - покупцем знань ;

8) інститут оцінки ризиків виробництва знань являє норми і правила обліку корпорацією виникаючих ризиків;

9) інститут оцінки сумлінності учасників контрактних відносин необхідний для регулювання взаємовідносин учасників і оцінки їх

сумлінності, що дозволяє знизити ризик можливих збитків від опортуністичного поведінки будь-кого з них.

Серед основних сучасних тенденцій діяльності цих компаній можна виділити тенденції, пов'язані з концентрацією та централізацією капіталу. Йдуть інтенсивні об'єднавчі процеси злиттів і поглинань. Поряд з цим зростає значення малих і середніх ТНК, особливо у високотехнологічних галузях, де основний дохід підприємствам дає інтелектуальний капітал. ТНК високотехнологічних галузей промисловості утворили "нові економіки", що розвиваються більш інтенсивно, ніж "старі", при цьому технологічний і організаційний розрив між ними стає все відчутнішою. Сучасні тенденції розвитку ТНК пов'язані насамперед з новими інформаційними технологіями, завдяки яким стали можливими організація "горизонтальних" ТНК і виникнення різноманітних мережевих структур управління.

Список використаних джерел:

1. Арсеньев М. С. Транснациональные корпорации // Российский экономический журнал. – 2017. - № 12. – 35с.
2. Blind G., Pyka A. The rule approach in evolutionary economics: A methodological template for empirical research // Journal of evolutionary economic. – 2018. – №5. – P. 1085-1105.
3. Foster J., Pyka A. Introduction: co-evolution and complex adaptive systems in evolutionary economics // Journal of evolutionary economics. – 2016/ – № 2. – P. 205-207.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТУ ТА ІМПОРТУ В УКРАЇНІ

Харчук Вікторія Юрївна

кандидат економічних наук, доцент, кафедра менеджменту і міжнародного підприємництва, Національний університет «Львівська політехніка»

Ярошенко Владислава Владиславівна

кафедра зовнішньоекономічної та митної діяльності, Національний університет «Львівська політехніка»

Зовнішньоекономічна діяльність – невід’ємна складова економічного розвитку будь-якої країни. Для нашої країни стан зовнішньої торгівлі також відіграє надзвичайно важливе значення, оскільки в міжнародній

системі поділу праці, Україна виступає як покупцем, так і продавцем [1]. Не можливо не звернути увагу на те, що на зовнішньоекономічну діяльність вітчизняної економіки постійно впливає низка факторів, які негативно відображаються на її стані та заважають поступово розвиватися в правильному напрямку [2]. Останнім часом, до таких факторів відноситься боротьба України з агресором Російської Федерації, економічна криза, коливання рівня цін, тарифне та нетарифне регулювання тощо. Наслідком чого є зменшення видатків державного бюджету, що в свою чергу призводить до скорочення імпорту та коливань експорту. З огляду на зазначене, актуалізується необхідність у ґрунтовному аналізуванні стану та перспектив експортно-імпоротної діяльності.

Першочергово проаналізуємо тенденцію змін обсягів експорту та імпорту товарів за минулі періоди, яку детально можемо побачити на рис.1 та рис.2.

Наведені нижче дані свідчать, що протягом 2012 - 2016 рр. спостерігається істотне скорочення експортних операцій та виручки від них, що спричинено бойовими діями на сході з Російською Федерацією. У 2017 році крива експортованої товарної продукції демонструє зростання, і загальний обсяг становить 43264736,0 тис. дол., що на 19% більше, ніж у 2016 році.

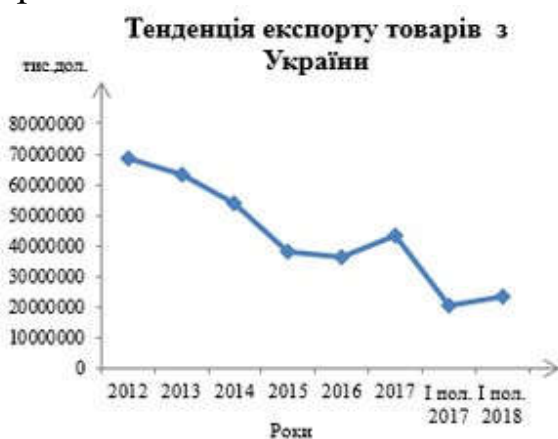

Рис.1. Тенденція експорту товарів з України з 2012 р. по I пол. 2018 р. [3]

Рис.2. Тенденція імпорту товарів в Україну з 2012 р. по I пол. 2018 р. [3]

Насамперед, це спричинено збільшенням експорту нафтопродуктів у двічі, суттєвим зростанням агропродовольчого експорту, який досяг рекордного показника (17,8 млрд. дол.), раніше такого значення даний показник досягав лише у 2012 р. Станом на першу половину 2018 року,

обсяг експортних операцій з України становить 23260573,6 тис. дол., що на 3% більше в порівнянні з першою половиною 2017 року., і є позитивним для вітчизняної економіки [3].

На предмет імпоротної діяльності, то з 2012 року спостерігається аналогічне спадання (рис.2), яке триває до 2016 року. Хоча, з 2016 року ситуація покращується та спостерігається нарощення імпорتنих закупок, оскільки відбувається помірне відновлення вітчизняної економіки, яке посприяло зростанню імпорتنих операцій. Так, у 2017 р. імпорт перевищив зростання експорту і становив 49607173,9 тис. дол., що у відсотковому співвідношенні демонструє зростання на 26,4%. Разом з тим, негативне сальдо зовнішньоекономічної торгівлі товарами у 2017 р. становило 6331,9 млн. дол. За перше півріччя 2018 року обсяг загального імпорту товарів становив 25918200,2 тис. дол., і в порівнянні з попереднім роком обсяги закупівлі товарів зросли [3].

Ключовим партнером України з експорту та імпорту товарів є Європейський Союз (сукупна частка становить 40,2%). Варто зазначити, що у 2017 р. експорт товарів до країн ЄС порівняно з 2016 р. зріс на 29,9%, у грошовому співвідношенні – 4038,2 млн. дол. Одночасно імпорт збільшився на 21,3%, у грошовому співвідношенні – 3655,0 млн. дол. [3].

Наступним етапом дослідження є розгляд структури експортованої та імпортованої продукції. Продукція агропромислового та харчового комплексу, недорогоцінні метали та вироби з них, чорні метали, механічні та електричні машини – склали найбільші обсяги експортованої продукції в країни Європейського Союзу (рис.3). Відмітимо, що структуру імпорту формували такі групи товарів: механічні та електричні машини, продукція хімічної промисловості та вироби з неї, мінеральні продукти (рис.4).

Рис.3. Структура експортованої продукції в країни ЄС у 2017 р. [3]

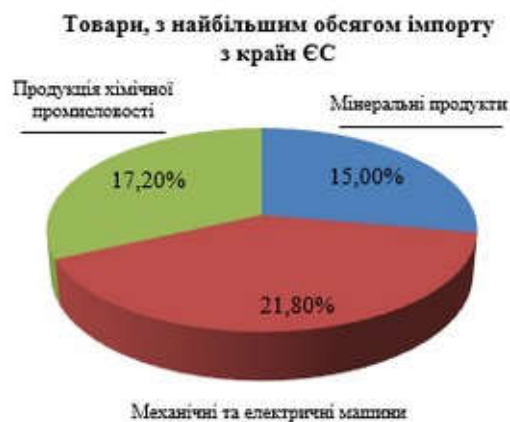

Рис.4. Структура імпортованої продукції з країн ЄС у 2017 р. [3]

Вищенаведені товари експортувалися у такі країни ЄС: Польща - 15,5%; Італія - 14,1%; Німеччина - 10,0%. Найбільші імпортні поставки серед країн Європейського Союзу здійснювались із Німеччини - 26,2%; Польщі - 16,6%; Італії - 7,8%; Франції - 7,5%; Угорщини - 5,5%; Чехії - 4,2% та Великої Британії - 3,8%.

Окремої уваги заслуговує експорт агропромислових товарів, адже декілька років поспіль Україна являється світовим лідером з виробництва та експорту соняшникової олії [3]. Провідну позицію також займають кукурудза та пшениця станом на I пол. 2018 р. Лідерами з аграрного імпорту стали: насіння соняшнику, морожена риба та кукурудза. Нижче наведено ТОП-3 країн-лідерів збуту сільськогосподарської продукції та ТОП-3 країн агропродовольчого імпорту.

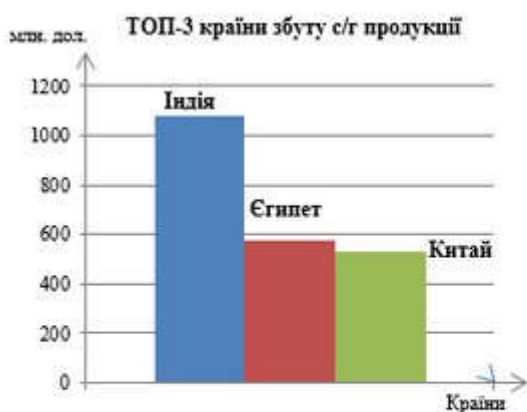

Рис.5. ТОП-3 країни збуту с/г

Рис.6. ТОП-3 країни агропродовольчого

продукції станом на I пол. 2018 р. [3] імпорту станом на I пол. 2018 р. [3]

За результатами аналізування показників експортно-імпоротної діяльності є підстави стверджувати, що існують стримуючі фактори розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Наукові доробки щодо окреслення стримуючих факторів розвитку експортно-імпоротної діяльності акцентують увагу на тому, що саме тіньова економіка є найсуттєвішим гальмівним фактором [4,5]. Думки науковців підтверджуються рейтингом міжнародної Асоціації дипломованих сертифікованих бухгалтерів [6], який присвячений оцінці і прогнозу розвитку глобальної тіньової економіки, де Україна ввійшла до трійки лідерів країн із найбільшим обсягом тіньової економіки. Так, рівень контрабанди в державі, за деякими підрахунками [3,7], становить приблизно 4 млрд. євро щорічно. Як наслідок, нелегальний експорт не лише погіршує ефективність зовнішньоекономічної діяльності України, а й скорочує відрахування в державний бюджет, скорочує кількість робочих

місць та інвестиційні можливості в цілому. Така ситуація призводить до суттєвого скорочення робочих місць та відсутності можливості створювати нові.

Розглянемо структуру нелегального експорту та імпорту. Що стосується нелегального експорту, то найбільше з країни вивозяться [8,9,10]:

- тютюнові вироби – у 2016 - 2017 рр. Україна виступала лідером в рейтингу країн, які найбільше ввозять контрабандні цигарки на територію Європейського Союзу (8,3 млн. пачок). Варто зазначити, що Брюссель надто занепокоєний ситуацією, яка утворилася, в розрізі угоди про асоціацію між Україною та ЄС;

- деревина (ліс - кругляк) – вивозиться біля 26 тис. кубів лісу, і частка даного нелегального ринку займає 80%;

- бурштин – даний бізнес в Україні майже весь нелегальний, адже тільки 2% вивозиться легально.

Розглянемо структуру імпорту, що перебуває в тіні [11,12,13]:

- техніка – в Асоціації підприємств інформаційних технологій дослідили, що 25% смартфонів імпортується нелегально. Продукція компанії «Apple» найбільше ввозиться нелегальними поставками, адже саме нижча ціна викликає інтерес з боку споживачів.

- нафтопродукти – 30% даного ринку не є легальним (у 2016 р. Україна втратила 1,2 млрд. грн.)

- медичні препарати (нелегальним шляхом попадають з країн ЄС, Індії та Росії).

Проте, варто виділити і позитивні зрушення в області неформальної торгівлі. Якщо у 2014 р., разом із скороченням доходів українців було імпортовано товарів на суму майже 8,4 млрд. дол., то вже у 2017 р. показник скоротився у 2 рази і склав 3,9 млрд. дол. Динаміка неформального експорту теж прямує до зменшення (з 1062 млн. дол. до 759 млн. дол.) [3].

Отже, аналіз сучасного стану експортно-імпортних операцій свідчить, що протягом 2012 - 2016 рр. їхні обсяги суттєво скорочувались під впливом низки економічних факторів, проте, з кінця 2016 року спостерігаються позитивні зрушення. Найбільші експортні обсяги складає продукція агропромислового та харчового комплексу, недорогочінні метали та вироби з них, чорні метали. Імпортні обсяги, насамперед,

складають механічні та електричні машини, продукти хімічної промисловості та вироби з неї, мінеральні продукти тощо. Як правило, ключовим партнером України з експорту та імпорту товарів є Європейський Союз. Також дослідження показало, що одним з основних стримуючих факторів розвитку зовнішньоекономічної діяльності є тіньова економіка. Зазначена ситуація знайшла відображення у міжнародному рейтингу, який присвячений оцінці і прогнозу розвитку глобальної тіньової економіки, згідно якого Україна посідає третю позицію [6].

Наведені вище аргументи свідчать, що без подолання стримуючих факторів складно забезпечити передумови для розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Разом з тим, доцільно відмітити, що у 2017 р. була проведена низка заходів щодо боротьби з тіньовою економікою. Зокрема, була проведена детінізація, яка полягала у пом'якшенні тимчасових валютних обмежень з метою створення умов для збільшення обсягів продажу продукції українського виробництва покупцям-нерезидентам, скасуванні державного цінового регулювання на низку товарів та впровадженні нового підходу до державного нагляду та контролю [14].

Список використаних джерел:

1. Ковальчук Т. Г. Оцінка стану зовнішньоекономічної діяльності та створення сприятливих умов її розвитку в Україні / Т. Г. Ковальчук // Молодий вчений. - 2017. - № 11. - С. 1190-1194. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_11_288.
2. Тохтамиш Т. О. Теоретичні аспекти організації зовнішньої торгівлі України з країнами Європейського Союзу / Т. О. Тохтамиш, О. А. Ягольницький, М. А. Овчиннікова // Проблеми системного підходу в економіці. - 2018. - Вип. 2. - С. 7-12. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_print_2018_2_3.
3. Держкомстат України [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Іванова І. М. Тіньові схеми з експортом: сутність та шляхи усунення / І. М. Іванова // Наукові праці НДФІ. - 2014. - Вип. 4. - С. 27-33. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdfi_2014_4_5.
5. Кундицький О. О. Тіньова економіка: сутність, причини виникнення та наслідки існування / О. О. Кундицький, О. С. Сенишин // Modern

economics. - 2018. - № 10. - С. 70-75. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/modecon_2018_10_14.

6. Дослідження Асоціації дипломованих сертифікованих бухгалтерів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/ukrainaposila-3-mistse-v-top-krain-iz-naibilshoiu-tinovoiu-ekonomikoiu-doslidzhennia>.

7. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Основні показники зовнішньої торгівлі України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&isSpecial=True&id=01c936393997-4053-9aff-7999de39d965&title=EksportTovarivZUkrainiZrisNa20-6-Za11-Misiatsiv2017-Roku>.

8. Всесвітня митна організація [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.wcoomd.org>.

9. Державне агентство лісових ресурсів України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/index>.

10. Міністерство екології та природних ресурсів. Нелегальний видобуток бурштину [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.unian.ua/ecology/naturalresources/1276781-cherez-nezakonnivyidobutok-burshtinu-v-ukrajini-postrajdali-tisyachi-gektariv-zemli.html>.

11. Асоціація підприємств інформаційних технологій України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://aritu.org.ua>.

12. Державна фіскальна служба України. Нелегальний обіг нафтопродуктів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua>.

13. Інформаційне агентство України «РБК-Україна». Контрабанда лісів. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://daily.rbc.ua/ukr/show/pochemu-ukraintsy-vynuzhdeny-pokupat-kontrabandnye-1500234497.html>.

14. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://issuu.com/mineconomdev/docs/_____2017.

ПРОБЛЕМА АКТИВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Андрусь Ольга Іванівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри економіки і підприємництва, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Розвиток ринкових відносин в Україні зумовлює нові вимоги до підвищення якості економічної підготовки студентів технічних університетів, яка сприяє формуванню у майбутніх фахівців не тільки економічних знань, умінь і навичок, необхідних у професійній діяльності, але й забезпечує практичний досвід адаптації до ринкової економіки. Відтак, в умовах реформування вищої освіти в Україні модернізація змісту, форм і методів навчання економічних дисциплін набуває особливого значення.

Проблеми вищої економічної освіти молоді є предметом наукових досліджень В.Я. Боброва, Г.О. Ковальчук, В.А. Козакова, О.С. Падалки, О.О. Романовського, О.Т. Шпака. Однак, проблема економічної підготовки студентів технічних університетів потребує доопрацювання.

Для підвищення ефективності економічної підготовки студентів технічних університетів були активізовані лекції, практичні заняття, їх самостійна робота. Зокрема, *лекція* як форма забезпечення теоретичних настанов та викладок педагога підвищує ефективність, якщо застосувати взаємодію та діалог студентів і викладача у розв'язуванні проблем, ситуацій, завдань практично-прикладного характеру, використати мультимедіа засоби, структурно-логічні схеми, ілюстрації тощо. *Практичне заняття* як форма закріплення теоретичного матеріалу студентами та контролю сформованості їх знань, умінь і навичок підвищує ефективність, якщо застосувати *навчальний тренінг* – проєктований навчально-виховний процес набуття студентами пізнавального досвіду на практичному занятті. Організаційно-методичними засобами наповнення навчальних тренінгів на практичних заняттях були *інтерактивні методи* навчання. Зокрема, розв'язування

диференційованих задач практичного спрямування різних рівнів складності, проблемних ситуацій, проведення партнерських дискусій, ділових ігор, підготовка презентацій, навчальних проектів, виконання тестових завдань. Вони моделюють реальну професійну діяльність майбутніх фахівців в умовах ринку та виступають засобами пізнання майбутніми фахівцями економічних закономірностей, суб'єктів, об'єктів, предметів професійних відносин, критеріїв та методів досліджень у їх професійній діяльності. Ефективною виявилась і робота студентів на практичних заняттях у складі малих груп, на умовах змагання. Водночас, *самотійна робота* як визначальна форма організації економічної підготовки студентів технічних університетів відображає особистий внесок студента в результати пізнавальної діяльності. Встановлено, що ефективними *методами* реалізації самотійної роботи є створення студентами індивідуальних опорних конспектів, виконання вправ змістово-пошукового плану, підготовка та виконання індивідуальних, колективних завдань, курсових проектів на основі наскрізних завдань.

Критеріями оцінки ефективності економічної підготовки студентів технічних університетів було обрано: *змістовий* (якість набуття студентами змісту економічних дисциплін), *процесуальний* (сформованість економічних умінь студентів, рівень адаптації студентів до навчального процесу, рівень розвитку комунікативних умінь студентів, рівень групової згуртованості студентів), *мотиваційно-рефлексивний* (сформованість пізнавальної мотивації та розвиток рівня домагань студентів), *поведінково-результативний* (сформованість активної самотійності студентів). Динаміка навчальних досягнень студентів експериментальної вибірки порівняно з контрольною подана в таблиці 1.

Доведено, що активізація лекцій, практичних занять, самотійної роботи студентів дозволили збільшити кількість студентів творчого рівня оволодіння змістом економічних дисциплін в експериментальній вибірці на 24,43 % порівняно з контрольною, підвищити творчий рівень набуття умінь і навичок в експериментальній вибірці порівняно з контрольною на 23,67 %, забезпечити зростання позитивних внутрішніх пізнавальних мотивів студентів експериментальної вибірки на 35,7 % у порівнянні з контрольною, а також сформуванати адекватний рівень навчальних домагань у 77,7 % студентів експериментальної вибірки, що на 35,6 % більше, ніж у контрольній. В експериментальній вибірці порівняно з контрольною

виявилось на 25,1 % більше учасників студентського наукового товариства та на 23,44 % більше учасників науково-практичних конференцій. Працевлаштування за фахом випускників-учасників експериментальної вибірки виявилося на 28,6 % вище, аніж у контрольній.

Таблиця 1

Показники ефективності експериментального навчання економічних дисциплін студентів у технічних університетах

№ п/п	Показники ефективності	Рівні	Значення показників		t-критерій Стьюдента	
			К	Е	t _{кр.}	t _ф
1	Якість оволодіння студентів змістом, %	Репродуктивний	36,13	15,85	3,3	5,4
		Продуктивний	46,22	42,07		
		Творчий	17,65	42,08		
2	Сформованість економічних умінь і навичок студентів, %	Репродуктивний	37,06	19,01	3,3	5,59
		Продуктивний	45,29	39,67		
		Творчий	17,65	41,32		
3	Рівень адаптації студентів до навчального процесу	Середньозважений	1,746	2,503	3,3	5,83
4	Рівень комунікативних умінь студентів, %	Високий	9,91	28,55	3,3	7,04
		Вище середнього	22,14	47,11		
		Середній	32,23	18,18		
		Низький	35,72	6,16		
5	Рівень пізнавальних мотивів студентів, %	Позитивні зовнішні	39,5	17,4	3,3	12,15
		Негативні зовнішні	18,5	7,4		
		Внутрішні	39,5	75,2		
		Відсутні	2,5	0		
6	Рівень домагань студентів, %	Завищений	31,1	11,6	3,3	8,36
		Адекватний	42,1	77,7		
		Занижений	26,8	10,7		

Отже, результати проведеного дослідження довели, що експериментальні умови забезпечили в статистично значущих межах впорядковане, передбачуване, контрольоване підвищення рівня ефективності економічної підготовки студентів технічних університетів.

Підписано до друку 26.02.2019
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублюкаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 80 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net